

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

VII. ÉVFOLYAM

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

BUDAPEST, 1944.

4. SZÁM

FOLYÓIRATA

ÁPRILIS

A tanítóhiány lelki háttere.

Ma szomorú divat lett tanítóhiányról, mint a megnagyobbodott ország jövőjét egyre jobban fenyegető, ijesztő veszélyről beszélni. Annyi mindent összehordtak a tanítóhiány gazdasági és lelki okairól, nemkülönben a baj megszüntetések módjairól, hogy lényegileg a témáról újat nehezen lehetne mondani. És mégis írunk és szólunk új formában vagy régi köntösben, hol itt, hol ott, de mindig és mindenütt, hogy hallják meg szavunkat és jajkiáltásunkat, amikor a nemzet lelkiismeretéhez appellálunk: tenni kell valamit nagyon sürgősen és nagyon gyorsan, mert országos méreteket öltött a baj, s egy nemzet pusztul bele, ha a segítség idejekorán nem érkezik.

Több liceum és tanítóképző statisztikai adatai fekszenek előttem. A beszédes végeredmény az, hogy a képzőt járó növendékek alig 40—50%-a akar tanítói pályára lépni s azok nagyrésze is kelleetlenül, morális vagy anyagi kényszer miatt.

Beszéljünk először azokról, akik sohasem akartak tanítók lenni. Ők a jóhiszeműek, akik csak azért iratkoztak be a liceumba, hogy, a gimnázium nyelvi s számtani nehézségeit megkerülve, könnyebb anyagi feltételek között mágiscsak érettségihez jussanak s így továbbmehessenek a nekik megfelelő, kedvük szerinti, liceumi érettségivel is elérhető pályákra. Hivatásuk sohasem volt a tanítói pályára, sőt képességük sem nagyon: nincs zenei hallásuk, a gyermekek között esetlenül mozognak, a gyakorlati tanításokon sorra véreznek el; sem türelmük, sem természetük, sem rátermettségük nincsen. Becsapottnak érzik magukat, s alig várják az egyévi késéssel megszerzett tanítói oklevelet, hogy elhelyezkedhessenek a nekik megfelelő pályákon. „En a liceumba iratkoztam be azzal a szándékkal, hogy megszerzem az érettségít. A tanítói pályára nem akarok menni. Sem kedvem, sem képességem nincs” — írja beszámolójában majdnem minden második liceumi tanuló. És mégcsak haragudni sem lehet rájuk, sőt örülni kell, hogy nem ezen a pályán helyezkednek el s nem szaporítják a képesség és lélek nélkül dolgozó pedagógusok számát.

Sokan vannak, akik tanítónak készültek, azért jöttek a liceumba, képességük is volna, sőt csirában bontakozó hivatásuk is és mégsem lesznek tanítók. Elfordulnak tőlünk. Anyagiak miatt. Hivatkoznak arra, hogy a mai idők mérhetetlen gazdasági nehézségei között a száz pengőt alig meghaladó tanítói fizetés nem áll arányban végzettségükkel, képtelenek belőle tiszteségesen ruházkodni, emberileg

ékeezni, kultúremlerhez mértén művelődni. Lehetetlen családot alapítaniok, s még lehetetlenebb gyermekeket felnevelniök. Ezenkívül sokakra munkaképtelen, elaggott szülők eltartása, testvérek segítése is vár, mit isteni és emberi írott és íratlan törvény ír elő számukra. Mit is ír legtöbbször e csoportból? „Előttem a tanítói pálya magasztosságáról szóló beszédek üres szólamként hatnak. Ismerjék el anyagiilag is. Utóvégre nem azért tanulunk, hogy éhbérért vállaljunk munkát, mert a mai helyzetben a tanítói fizetés az!” A felsorolt anyagi okok mellett természetesen sokaknál szerepel a kapzsiság, a nagyobb jövedelem hajhászása, a csak anyagiakért dolgozni-akará. Velük nem foglalkozom. Világnézetük és motívumaik oly alacsonyok, koponyájuk annyira bedeszkázott, hogy kár igényeskedésükre időt pazarolni. De ezek kihagyásával is maradnak bőségesen olyanok, akiknek igazuk van. A tanítói hiány legnagyobb részben az áldatlan anyagi helyzetre vezethető vissza. S amikor a diagnózist megállapítjuk, szeretnénk remélni, hogy nem is olyan sokára megtalálják a baj anyagi gyógyítását is. Anyagi téren ugyanis az ösztönök évezredes tanúsága szerint heroizmust várni lehet egysektől, de nem a tömegtől. Itt pedig ma már tömegek kieséséről van szó, akik menthetetlenül elsöprik azt a néhány száz névtelen hőst, akik az anyagiak mostohasága ellenére is vállalják és teljesítik a tanítói hivatás szent kötelességeit.

Mélységes tévedés lenne azonban azt hinni, hogy a tanítóhiány egyszerű fizetésemeléssel megszüntethető. A betegségnek vannak az anyagiakon kívül lelki kórokozói is, s ezek még az előbbieknél is mérgeesebbek és rombolóbbak. A tanítójelöltek között jó nagy százalékkal képviseltetik magukat azok, akik máshová mennek, mert szégyenlik a tanítói pályát. „Tavaly már beletörődtem abba, hogy tanító leszek. Ezt az elhatározásomat a nyáron megváltoztattam. Mégpedig azért, mert szörnyen bántott az a tapasztalat, hogy egy tanító nem áll társadalmilag azon a fokon, amely kilencévi tanulás után megilletné. Mondhatnám azt, hogy felénk minden tanítót szerencsétlen embernek tartanak!” Az idevonatkozó önvallomások közül a legjellegzetesebbet adom közre.

Most pedig próbáljunk kicsit elgondolkozni a dolgokon. Tegyük kezünket szívünkre s őszintén kérdezzük meg lelkiismeretünket: nem történtek itt végzetes kisiklások, sötét bűnök és felelőtlen, évtizedes rombolások a társadalom részéről?! Nem vonható-e felelősségre bűnös magunk azért, hogy a tanító tekintélyét lejárattuk, pályája megvetett lett, ő maga pedig lenézett szürke polgára a hazának a rá hetyke göggel lenéző tízezrek részéről? Nem tételezhető-e fel, hogy itt egy szörnyű értékeltolódásról van szó ember és állás értékének megítélésében? Hamis értékelést loptak be az emberek agyába, mely szerint úrnak, rangos embernek, tekintélynek azt tartanak, akinek magas fizetése és fényes állása van, s módszeresen tipusztították az emberek értékskálájából azt a felfogást, hogy az ember értékét egyedül és kizárólag belső lelki tartalma határozza meg. Tekintély az, bármilyen ruhában jár s bármilyen állásban van,

akinek pallérozott agya, emberbaráti szíve, fegyelmezett modora, tiszta lelkiismerete, kötelességteljesítő lelkülete van; aki elsősorban önmaga felett tud urrá lenni, ösztöneit rendben tartja, szenvedélyeit megfékezi, megadja mindenkinek a magáét, s egész felfogása és magatartása az erkölcsi világrend két alappillérén: a felebaráti szereteten és az igazságosságon épül fel. A nemzet számára érték az, aki becsülettel és maradék nélkül elvégzi azt a munkát, amit a nemzet életkerete rábízott. Van-e szükség arra, hogy ilyen értéknézés mellett kihangsúlyozzuk a tanítói pálya magasztosságát, tekintélyének magasbalendülését? Felesleges, mert a dolog önmagában evidens kicsit is gondolkozni tudó s még el nem pusztított lelkiismerettel rendelkező ember előtt. Egy azonban multhatatlanul szükséges: térjünk magunkba s vessük le a társadalmi előítéleteket, s helyezzük vissza szónál többet mondó felfogásunkkal és tettben megnyilatkozó magatartásunkkal a tanító tekintélyét arra a magaslatra, amely helyét személyisége, belső tartalma s a nemzet számára elvégzett munkája után megilleti. A tanítóhiány megszűnése a fizetésrendezés mellett nem kevésbé függ ettől a radikálisan elvégzésre váró „lelki rendezéstől” is!

A lemaradottak között végül vannak olyanok, akikről a legkevesébbé illik beszélni. Kevesen vannak ugyan, s csak azért hozom őket ide, hogy rajtuk keresztül rámutassak egy kóros, de nem egyedülálló lelki jelenségre. Ők azok, akik megvetik a családot, amiből vétettek; lenézik a tanyát, falut, hol bölcsőjük ringott s gyermekségük elviharzott. Ők azok, akik megnézik a körülállókat, mikor egyszerű sorban élő szülőkkel kezét fognak és ők azok, akik nem szeretik a népet, mely pedig oly sokat váróan elindította őket a városok magasabb iskoláiba, hogy egykor visszatérve, szívükre öleljék a testvér falusi népet, akit ők nagyon ismernek s akin ők nagyon tudnának segíteni. S mégis ők azok, akik nem térnek vissza, de maradnak gyökerüket elmetszve a városokban, mert csalogat az előkelőség szellemi reklámja, a lidérces nagyvárosi lámpavilágítás, a mohón megálmodott karrier nyugtot nem hagyó sóvárgása. Valami itt kiveszett ezeknek a lelkéből. A legfontosabb, belső hajtó erőt nem találom: a népünk, fajtánk mellékgondolat nélküli szeretetét. Pedig ha ez az igazi felemészítő zélus meglennel! Ez a minden akadályon magát áttörő, hamisítatlan népszerűtet, mely oda tudná állítani a tanítót a nép közé egészen elégő, értük elégő tiszta áldozatul, de hamar megoldódnék a falukutatás sokat feszegetett problémája, hamar eltűnnék a faluból népünk sok-sok testi és lelki nyomora, fajtánkat gyökerében rágó és pusztító babonás rákfenéje! Ez a mindent elseprő népszerűtet játszi könnyűséggel találná meg a nép lelkéhez vezető legjobb és legegyszerűbb eszközöket, amelyek maradéknélkül vezetnének eredményre.

Ennek a szent tűznek a lobogását látom kialvóban számtalan tanítójelölt lelkében, fájó szívvel tapasztalom elfakulását vagy éppen hiányát. És ez a legvégső s legbensőbb lelki ok, amelyre visszavezetem a félelmetesen felszökő tanítóhiányt.

Befejezésül szólaljanak meg azok, akiknek lelkében a tanítói hivatás e lényegét alkotó benső tüze szentül, maradék nélkül, sokat ígérően lobog. Örömmel és túlcserdülő hálával adom közre az ő soraikat, mert ők is vannak, élnek és készülnek a szent magvetésre.

„Tanító leszek, mert úgy érzem, szükség van rám; mert úgy érzem, hívnak a magyar gyermekek, hív a falu. Évekkel ezelőtt hallani sem akartam arról, hogy „néptanító” legyek, ma szégyenlem megvallani, hogy valaha is így gondolkodtam. Vissza akarok menni a faluba, kiművelt emberfővel. Visszahúz oda a sok kis tudatlan gyermek. A saját fajtámat kell előkészíteni a nagy útra. Művelni akarom őket, hogy ne legyenek lenézettek, tudatlanok. Ezért dolgozom, ezért akarok tanító lenni. Mert ha ők felkerülnek, sok-sok megoldatlan problémát fognak ők elintézni, amelyet városi nem tud, vagy nem akar megtenni”. „Régi álmom teljesül, hogy visszakerülhetek oda, ahonnan édesapám és én is elindultam: az akáclobbos magyar faluba. Megvallom őszintén, eleinte kissé alacsonyoknak tartottam a tanítói pályát, de hamar beláttam tévedésemet”.

A sok-sok pusztabakiáltás, megnemértés és hálátlanság miatt néha megmerül lelkem a keserűségben, de ha ilyen szép lelkeket látok, megbánom bűnömet s nem sajnálom életem lobogását, mely a tanítóképzés szent ügyéért ég el, egészen, maradék nélkül.

Dr. Sebestyén János, Kőszeg.

Idegenkedés a falusi tanítónői hivatástól.

Szomorú jelenségre próbáltam feleletet keresni, ott, azoknál a kirepülésre készülő fiatal tanítónőjelölteknél, akik a hosszú vakációból visszatérve magukkal hozták a már működő fiatal generáció hangulatát is. Ezért ankétot tartottam tanítónőképzőnk V. o.-ban s 39 jelöltől kértem választ erre a kérdésre: mi lehet az oka annak, hogy ma fogy a tanítónők száma?

A névtelenül beadott válaszok minden sorából az őszinte lélek szava árad. A mai élet küzdelmét jól ismerő nagy lányok reális életszemlélettel a tanítói pálya elnéptelenedését elsősorban a súlyos anyagi gondokat jelentő csekély fizetésben találják. 39 közül 23 jelöltnek ez a véleménye. Összesítve a válaszok megoszlása a következő:

Kevés fizetés;	Falutól való félelem;	A gyermek iránti hidegség;	Munkától való félelem;	A társadalmi leértékelés;	Felelősségtől való félelem;	Lekezelés hiánya;	Szórakozás hiánya;	Idősebbek példája;	A fiatal tanítónő túlterhelése	Nehéz az előkészületi idő;
23	10	9	6	4	4	4	1	2	2	1

Mit tehetne az előkészületi idő alatt a tanítónőképző annak érdekében, hogy a fenti okok megszűnjenek. Kit terhel a felelősség? Kinek a kötelessége idejében menteni a még menthetőt?

A válaszokból legsürgetőbben robban elénk a csekély fizetés kérdése. A napokban újonnan kinevezett fiatal tanítónő tanítványom jött hozzám és valami csendes szomorúsággal jelentette, hogy egy pusztai iskolába nevezték ki. Lakás nincs, talán valami kis irodai helyiséget engednek át neki, hogyan és hol kap étkezést, tüzelőt stb. nem is sejtí. Nem ütközöm meg, nagyonis megértem, hogy 20 éves fiatal leány fájó szívvel indul abba a csöppnyi iskolába, amelyről félév előtt olyan szép álmokat szövögetett. Segítés, sürgős segítés kellene a fiatal tanítóság anyagi ügyeinek rendezésében!

Ez a magárahagyottság, ez a kemény életküzdelem vállalása, sok tanítónőnek elveszi kedvét a falutól. Ezek külső okok, amelyek módosítását talán kellő időben és helyen elvégzendő sürgetéssel gyorsítani lehetne, de a gyökeres helyzetjavítás a legfelsőbb hatóság feladata és jogköre.

A kapott válaszok között azonban több olyan akad, aminek leküzdésében, megnevesítésén az iskola sokat tehetne. A munkától való félelem ellen a komoly munkára való neveléssel vehetnék fel a harcot. A mai diáktípus munkáját nem a nyugodt, higgadt tempó jellemzi, hanem a kapkodó tervszerűtlenség. Oka a túlterhelés, amely ellen bármilyen kitartással küzd is a tanártestület, még mindig nehéz próbatétel a minden munkának kifogástalan elvégzése. Még az úgynevezett jobb tanulók is sokszor kénytelenek vagy éjszakázással, vagy a minden munka helyett egyes munkákra való redukálással tenni eleget köteleiségeiknek. Érthetően panaszolja egyik növendék válaszában, hogy nagyon nehéz az előkészületi idő. Erdemes lenne foglalkozni és egyszer gyökeres intézkedéssel feloldani a túlterhelés kérdését. Az V. évfolyam írásbeli munkáinak kevesbítésén minden szaktanár fáradozik, mégsem megnyugtató a helyzet addig, amíg egy eljövendő üdvös tantervi reform, vagy legalább is átmeneti intézkedés, országos viszonylatban nem nyújt teljes és egyöntetű könnyítést. A tanítóhiánynak e legégetőbb okai mellett szórványosan szerepelnek a társadalmi leértékelés, az a még most is kísértő „csak tanítónő” lekicsinylés. Eltűntetése sokszor a tanító rátermettségén és inelligenciáján fordul meg. Erre is nevelni kell. Az a bizonyos ajánló levél, külső kellemes modor, esősorban a tanítóságnak szükséges.

De nézzünk szembe a jövő tanítónők lelkületével s olvassunk az ösztönös jegeyében adott válaszokon keresztül s bizony igaz résztvevő szeretettel fordulunk azok felé, akik szárnyat lobogtatva repülésre készülnek. Milyen kár lenne a gondok köteleivel, az el nem végezhető munka ölmogyóival, a társadalmi leértékelés pókhálószálaival a nemesebb eszmék felé repülésben megakasztani a nagyra törő ifjú lelkeket! Milyen kára lenne nemzetünknek, ha a nemzet nevelőit nem tudnók a korai kiábrándultság jéghegyeivel való összeütközés veszedelmétől megmenteni!

Hosszúra nyúlnék e cikk, ha a maguk egészében csak néhány éiesen látó jelölt választát is közölném. Elgondolkodtató megállapításáikból csak töredékesen néhányat közlök. Nem ismerik a tanítóit

hívás szépségeit. Látnak tanítónőket, akik fáradtak, panaszkodnak. Sokan vannak ilyenek és kevesen, akik ragyogó szemmel tudnak beszélni a tanítói hivatásról. Nincs, aki feltárja ennek szépségeit, aki életével példát adjon. Az irodalomból hiányzik a tanítónő alakja. A regényekből rendszerint a szemüveges, kissé lenézett, kigúnyolt vénkisasszony-tanítónő alakot ismerjük... Nehézség az egyedüllét. Támasz nélkül áll a fiatal tanítónő, kérdezni sokszor nem mer és nincs is kitől. Egy fiatal lánynak nehéz egyedül élni.

Mennyire igaza van e mélyen néző, élesszemű jelöltnek. A mai regényirodalomban alig találjuk meg a munkában égő, az ideálokért hevülő, lelkes és amellett talpig modern, rokonszenves tanítónői ideált. Annál többször szólnak a regények a csodálatos karriert megfutott gépíró-kisasszonyokról, a mindenható vezér csodásshépségű titkárnőjéről, országoshírű egyetemi tanárok fehérköpanyeges, bájos asszisztensnőiről, akik néhány száz oldal után bekerülnek a 8-10 szobás fényűző lakás asszonyszobájába. Ezzel szemben a fiatal tanítónő helyzete a falun: „Több helyről hallottam, hogy a tanítónő ott szeretné hagyni állását, habár amikor diák volt, a leglelkesebb tanítónőjelöltekhez tartozott. Elbeszélgettem vele és a válasz nagyon egyszerű volt. A fiatal tanítónőnek a legrosszabb, vagyis ahol több tanító van, ott a fiatal tanítónőre hárul minden munka. Pl. jegyzőkönyvvezetés állandóan az ő munkája, habár 9 tagból áll a tanítótestület. Az egyesületek vezetése mind rá hárul, nincs segítség és az a fiatal tanítónő, ha kikerül az életbe, úgy várja azokat a buzdító szavakat, elismeréseket, de azok nem és nem jönnek... Én is csak attól félek, hogy hasonló helyzetbe kerülök és elmegy a kedvem ettől a gyönyörű szociális munkától”.

Szegény kis tanítónő! Milyen meghatóan félti idealizmusát a kiábrándítóan könyörtelen valóságtól. Tudjuk, érezzük, nem alaptalan e félelem.

Talán kissé rendszertelenül, szinte kapásból veszem elő és szóltatnom meg a kis cédulákat, választani úgy sem tudok, hogy a sok őszinte vallomás között melyiknek segélyt sürgető szavát tartsam fontosabbnak. „A tanítókat sokan lenézik, mert az egyszerű nép között élve nem a népet emelik fel magukhoz, hanem ők alacsonyodnak le hozzájuk”. „Sokan idegenkednek a tanító felelősségteljes munkájától, sokkal könnyebbnek találják a tisztviselő gépies munkáját. Nem gondolnak arra, hogy a nehezebb munkával több öröm jár”.

„Karácsonyi szünetben egy ilyen megjegyzést hallottam: „Képzeltétek, X. Y. százados egy kis tanítónőcskét vett feleségül”. Az illető a végén szájára tette a kezét és ijedten nézett rám. Én kedélyesen megkérdeztem, hány osztályt végzett el a gimnáziumból? Hatot, volt az őszinte felelet. (Az illető hivatalba járt igaz, hogy bundában.) Egyeseket a hasonló esetek rettenthetnek vissza ettől a foglalkozástól”.

Másik súlyos oka az idegenkedésnek anyagi lehet. Kevesebb végzettséggel bíró lányok hivatalban dolgozva több fizetést kapnak.

mint egy tanítónő. Azután a szociális okok jutnak az eszembe. Ma ebben a munkáshiányban könnyen elhelyezkedhetnek városban, lakóhelyükön a leányok. Ez elsősorban anyagi előnyöket jelent, utána pedig a megszokott társaságot. Ez a két legfőbb oka, hogy a lányok riadoznak vidékre, tanyára menni. „Hiszen még fiatalok vagyunk, eddig azért nem járhattunk emberek közé, mert diákok voltunk, ha kimegyünk falura, tanyára, ott nem várhatjuk a mesebeli herceget!”

Mélyebben fekvő oka talán a magánytól való félelem, a nagy magarahagyatás. Sok esetben nem tarthatják fenn azt a megszokott életnívót, amit a családi otthon nyújtott. Hisz nemcsak azért tanult az ember, hogy művelt legyen, hanem fáradtságának gyümölcsét élvezve könnyebben rendezze életét. Erre pedig nagyon kevés tanítónőnek nyílik alkalmá. Kultúrigények kielégítéséről úgyszólván egészen lemondhat. A fizetés pedig? Kevesebb, mint egy gépirókisasszonyé, akinek nem kell úgy reprezentálni, mint egy tanítónőnek.

Legutolsó ok, amit szinte szégyenlek leírni, húzódoznak a mai lányok az alapos, komoly munkától. Fel kellene világosítani a szülőket és a gyermekeket a tanítói hivatás szépségéről, fontosságáról, a magyar társadalom és az egyén szempontjából is. Találnának bizonyára melegszívű, gyermekszerető ifjúságra, akik belátják, hogy magasabb szempontok is vannak, mint a jólét és gazdagság.

Csekély fizetéssel — falura? A főök úgy gondolom az, hogy hiányzik a nőkből a mély lélek, a bensőség. A boldogság után rohannak, hajszolják azt és nem veszik észre, hogy mindaz, amit keresnek, felszín, külsőség. Pedig önmagukban van a boldogság, fel kell fedeznünk, elérhetjük. Hiányzik az önzetlenség, a lemondás is az emberekből. Azt persze szintén elfelejtik, hogy sokkal nagyobb boldogság adni, mint kapni. Talán nem érzik, mit jelent a gyermeki ragaszkodás, a gyermekszeretet? Sokkal boldogabbak lennének azzal a csekély fizetéssel eldugott faluban is, ha éreznék, mit jelent ez és ha a nevelést szívügyükké tennék. Ez különben is a női léleknek egyik legszebb, legmagasztosabb hivatása. Azt hiszem, hogy éppen az intelligencia hiánya miatt nem lehetnek, nem tartozhatnak a tanítók abba a társadalmi rétegbe, mely tanulmányaik nyomán megilletné őket. Sokan csak ezt látják és azért nem mennek tanítónak. Ezen ugyan egészen az egyén az önműveléssel segíthet.

Szinte irtóznak a falutól, a néptől, mert azokat a tanítókat látják, akik nem magukhoz emelik fel a népet, hanem ők alacsonyodnak le a nép színvonalára. Nem ez az ideális jó tanító, bár ezek talán azt hiszik, hogy ha megmaradnának azon az értelmi színvonalon, amelyen meg kellene maradniok és minden tanítónak meg kell maradnia, ha az ország legeldugottabb falujába, tanyájára kerül is, mert az önművelés mindenkinek a rendelkezésére áll a sok folyóirat és könyv útján.

Folytathatnám még az idézeteket hosszan. S O S jelek ezek, amelyek a nemzet nevelői élethajóiból mentők után kiáltanak. Talán még nem késő. Addig is, amíg a tanítás nehéz anyagi helyzetén, inséges lakásviszonyain, munkaterhén az intézményes javítás meg-

valósul, a nevelők nevelőire hárul a feladat, hogy az iskolai életben munkára edzett, lelkes gyermekbarátokat, továbbképzésre mindig kész, intelligens tanítógárdát bocsássonak ki az iskolákból. Valamit még tennünk kell, amire eddig nem gondoltunk, valamit még jobban kell tennünk, mint ahogy eddig jónak gondoltuk. Addig nem tekinthetünk megnyugvással távozó növendékeink után, amíg nem remélhetjük, hogy nemcsak a májusi búcsúzáskor, de a szeptemberi kapunyitáskor is száll a dal:

Kicsiny falucska tornya integet

Várnak reánk már csöppnyi gyermekek

Szívem csak köztetek lesz boldog, véletek!

Plavits M. Fremjota, Esztergom.

Korszerű nevelés a tanítónőképző-líceum nevelőotthonában.

A nevelés leghivatottabb intézője a család, ahová a gondviselés a gyermeket elhelyezte. Amíg a család hivatását vállalni tudja, addig a gyermek közvetlen nevelésének jogát tőle semmiféle hatalom, jelszó, vagy uralkodó eszmeáramlat el nem veheti. Amikor azonban a felserdült ifjú egyén — átlag 19-20 éves korában — egy határozott életpálya felé fordul, jövőendő életének célja, feladatai határozott jelleget adnak nevelésének. Ez az elhatárolt, sajátos célok jegyében történő nevelés: a hivatásra való nevelés.

A hivatásra való eredményesebb előkészülés szempontjából az intézeti nevelést eléje kell helyeznünk a családi nevelésnek. E célból indokolt a tanítóképző akadémiák előlegezett tervezetében a kötelező bentlakás elrendelése. Anélkül, hogy erről külön intézkedés történt volna, a tanítónőképzők eddig is nevelőotthonnal voltak kapcsolatosak. Az elmúlt év statisztikája szerint a tanítónőképző-líceumok tanulóinak átlag 40%-a nyerte intézetben nevelését.

Minden nevelés akkor korszerű, ha az egyént jövőendő életfeladatainak minél eredményesebb és könnyebb teljesítésére képesíti. A tanítónőképző-líceumok nevelőotthona akkor felel meg rendeltetésének, ha az egyetemes leánynevelésen túl nevelőket nevel. Ebben rejlik hivatásszerűsége. Az az erkölcsi szépségideál, amelyet az *En talum* tanítójában rajzolt meg *Gárdonyi* írásművésze, s amely ma *Kerecsendi Kiss Márton* nagysikerű filmjében, a *Harmincadik*-ban olyan imponálóan lép eléink, mint világító cél és kötelező eszmény ott él a tanítónőket nevelők lelkében. „Ahhoz hogy tanítani tudjunk, tudnunk kell valamit; hogy nevelni tudjunk, lennünk kell valaminek”. Az ifjúság lelkét alakító nevelési tényezők közül uralkodó szerepe van a nevelőotthonban a közösségi szellemnek.

A tanítónőképző-líceumok leányifjúsága túl a pályaválasztás iránykeresésein megtalálta már azt a reális életkeretet, amelyben

többé-kevésbé tudatosan kibontakoztathatja szellemi és lelki tehetéseit. Ennek eredménye az a fokozott lelki kitárulás, a nevelhetőség, amely ezt a leányifjúságot feltűnően jellemzi. Belépve a nevelőotthonba, megtalálja ott e kitárulás felé meleg lélekkel lehajló, teljes lelki értékeit felkínáló hivatott nevelőket, továbbá az ifjú lelkek szertelen gazdagságából összetevődő, de szabályok által fegyelemben kikristályosodott azt a bőséges energiaforrást, amelyet közösségi szellemnek nevezhetünk. Ez a közösségi tényező a belépő egyénben két irányú hatást eredményez, amit *Prohászka* szavaival így fejezek ki: „önmagunkba térni, és önmagunkból kilépni”.

Az alig felszertült leány hiúságban, önzésben, részvétlenségben és akarnomságban veszteglő külsőséges életét a közösség erősen lefékezi. Sehol nincs oly közel hozzánk a magány, mint a közösségben. A magára maradt egyén tapogatózásában lassan elér egy titkos kapcsolóhoz s a szinte észrevétlenül kigyulladt fényben szemben találja magát önmagával. Az önismeret s a nyomában járó önnevelés, a hivatásra való nevelés szilárd és biztos alapja.

Az „önmagunkból kilépés” abban nyilvánul, hogy a serdülő korban olyan túlzó követelésekkel fellépő éntudat idővel a közösségi szellemben feloldódó rendezett közösségi öntudattá, illetőleg határozott hivatástudattá fejlődik. Ez a közösségi szellem és hivatástudat legerősebb motíválója az önfegyelmezésnek, kötelességteljesítésnek, kitartó munkának, és felelősségérzetnek. — „Mióta az intézetben vagyok, nem esik oly nehezemre a tanulás — írja haza egy I. éves — mert itt mindenki tanul. Szégyelnék is elmaradni a többitől...” A hivatástudatnak szinte eruptív módon való jelentkezése tapasztalható növendékeinknél, amint a lic. III. oszt.-ból a képző IV. oszt.-ba lépve az első gyakorlati tanításokon élményszerűen tapasztalják meg jövő munkájukat. A titkon érlelődő hivatástudat ekkor válik öntudatosan ható erővé a tanítónőjelölt növendékben. „Az idén már komolyabban kell tanulnom azok miatt is, akik valamikor az és tanítványaim lesznek. Erre eddig még komolyan nem gondoltam... Sokat tudni és lélekben nagyon meggazdagodni: ez lesz ezután programom, hisz én a szebb jövőndő munkálója leszek...” (IV. éves naplója).

A nevelőotthon céltudatos nevelői eljárását elvszerűen irányítja különböző társadalmi összetevődése. Növendékeink nagyobb többsége a városi és vidéki középosztályból kerül ki, de a műveltség iránt fogékony iparos- és parasztréteg is ezt a pályát tartja leánygyermekei számára a legmegfelelőbbnek. Ez utóbbiak a nevelőotthon közösségi életkeretében találják meg azt a társadalmi és kultúrnívót, amelyre jövő hivatásuk érdekében fel kell emelkedniök. Ezt a célt szolgálja a nevelőotthon szabályok által irányított külső rendje, fegyelme s az ebből leszűrődő társas érintkezésmód. „Az okos ember a külső cselekedeteiből jelenséget vehet a belső erkölcsökről... és mint vízben ábrázatunk, úgy látszik külső cselekedeteinkből szívünk állása” (Pázmány).

A mai társas érintkezés mintha merő tagadása volna minden,

a multban gyökerező kötelező illemszabálynak. Mutatkozik ez kor- és rangkülönbség nélkül a társas élet minden vonalán. S e jelenség mélyén nem nehéz megtalálnunk azt a szakadékot, amit a megfoglyatkozott tekintélytisztelet, és ker. emberszeretet támasztott. E szakadékot áthidalni ama „belső erkölcsök” megnevelésével a jövő édesanyák és nevelők nemzetépítő feladata. Minden illemszabály tulajdonképpen emberileg érthető módon kifejezett tisztteletadás: 1. a tekintélynek; 2. embertársainknak; és végül 3. önmagunknak. A tisztteletadás külső formáit az intézet szabályai kötelezően előírják. Tanácsos a mindenkori társas illetet venni mértékül. A megszokottól elütő formaságok nem találván kapcsolatot a való élettel, könnyen felszegecséget vagy ellenhatásként szabadosságot váltanak ki növendékeinkből, s nem egyszer megrendítik nevelésükbe vetett hitüket. A testtartás, mozdulataik öntudatos fegyelmezése, a közös köszöntés és az együttes megjelenés formája leányainknál se nélkülözzön bizonyos katonás rendet és fegyelmet, természetesen a nőies finomság határain belül, mert a mai élet a nőktől, s még fokozottabban a tanítónőktől sokszor férfierélyt és katonafegyelmet követel. Rendszeres testgyakorlás, sportjáték, séta biztosítsa növendékeink egészséges, harmonikus testi fejlődését.

„A modern pedagógia egyik tévedése, írja Stadler Frieda ismert illettanában, hogy a szülők és a nevelők is, teljesen egy fokra helyezkednek a gyermekekkel”. A nevelőotthonok tanárai részéről végzetes volna ez a tévedés. A nevelőotthon a család fesztelen, meleg, bensőséges légkörét akarja pótolni a fiatal leányoknak. A tanár és növendék viszonya feloldódik és átmelegszi a megértő édesanya és a bizakodó gyermek, vagy baráti szívre igényes nagyleány viszonyává. Mégsem jelenthet ez a nevelőtanárr számára egy pillanatra sem olyan fokú feloldódást és felszabadulást, amely megszüntetné azt a felsőbbbbséges viszonyt, ami a tekintélytisztelet legbiztosabb alapja. A nevelőtanárr érintkezése növendékeivel mindenkor a növendék „felemelkedését” és ne a tanár „leereszkedését” jelentse. Öszinte érdeklődés a meghallgatásban, tapintat, jószág az ítéletben, személytelen önzetlenség minden megnyilatkozásában: derű, optimizmus és meleg kedély, azok a nevelői tulajdonságok, amelyek legbiztosabban megőrzik a nevelőotthon harmonikus, családias légkörét. „A tanárt annál jobban szeretjük, minél inkább érezteti velünk, hogy mi magunk kicsinyek vagyunk ugyan, de ő nagynak akar látni bennünket, tehát azt akarja, amit jómaguk is ... A tanárt szeretjük, mert fölöttünk állónak érezzük, mert felsősége nem sértő, sőt ellenkezőleg vonz és buzdít, mintha győzelmi díj meghódításáról lenne szó”. (Sticco: *Kötelesség és álm.*)

A már csaknem felnőtt számba vehető fiatal leányaink tekintélytiszteletének mélyen a lélek talajában kell gyökereznie. A nevelők részéről előlegezett bizalom és felértékelés segíti növekedését. Jusson kifejezésre ez az értékelés a növendékekkel való minden érintkezésben: megszólításban, hangban, még a feddésben és dorgálásban is, de főként egészen egyéni megnyilatkozásaik, bizalmas

közléseik diszkrét kezelésében, a titoktartás fegyelmében. Különösen legnagyobb növendékeink kibontakozott egyéniségét tartjuk kellő tiszteletben és adjuk meg nekik az önálló cselekvésre, felelősségvállalásra képesítő bizalmat. Ez a bánásmód megvédi a nevelőtanárt attól, hogy túlságos felsőbbbségével, a kisebbrendűség, önlebecsülés és önállótlanság egészségtelen és bénító hatását váltsa ki abból a leányból, akitől ma az élet sokszor egészen fiatal korban az érett felnőtt ítélőképességét és erkölcsi erejét kívánja meg.

„Jellemtelen osztály!... mondja könnyen a tanár. De nem gondol arra, mit facsar ez ki a szegény diák lelkéből. Mi, akik évek óta azért fáradozunk, hogy emberek, több emberek legyünk, törekszünk eszményeink felé s ha útközben megbotlunk, már is jellemtelennek bélyegeznek... Nincs aki mellénk állnak, aki megértene ezt a vergődő, ügyetlen, csetlő-botló, küzködő fiataltságot. Vagy van, csak én gondolom így? Igen, van. Lehetetlen, hogy ne lenne, aki megértene bennünket csak, nem mutatják. Pedig ezt mutatni kellene. Finom, megértő szóval sokkal többre mennének”. (IV. éves naplója). A szenvedélyes kifakadás, lemondó kézlegységtől, gúny és önértéket sértő szó olyan fegyver a nevelő kezében, amely ha nyíltan nem is sebez, de az őszinte tekintélytiszteletet előbb-utóbb megöli.

A helyes önbecsülés és keresztény testvéri szeretet adja meg a társak egymás közötti érintkezésének alaphangját. Különös gondot jelent a nevelőotthonnak az iskolai érintkezés kamaszos diáknyelvét és más szokásos helytelen kinövéseit ellensúlyozni. Itt kezdetben állandó ellenőrzés, szigor és a külső fegyelmezés eszközei is alkalmazásba jöhetnek. Őszinteség és természetes nyíltság kell hogy jellemezze leányaink egymáshoz való viszonyát. A lányos érzékenység, féltékenység és haragszomrád fel-feltörő megnyilatkozásait ügyes tapintattal és óvatossággal kell a nevelő kezének állandóan nyesegetnie. Itt már az egyéni nevelés finom műszereivel lehet csak eredményt elérni. Így rakja le a nevelőotthon a jó modor, kellemes társalgás, nőies figyelmesség, a szolgáló szeretet spirituális alapjait.

Az ifjú jellem és szív egyik leghatalmasabb formálója az irodalom. Az intézeti nevelésnek is igen hatásos külső tényezője. Az ifjúság nagy olvasási láza tulajdonképpen igen mélyről fakadó lelkiigény: kitárulás, ideál és örömkeresés, sőt a nagyobbaknál nem egyszer világnézeti tájékozódás. Az utóbbi szempont fokozottan sürgeti a nevelőket, hogy józan és bölcs irányítással, körültekintő kritikával segítőkészet nyújtsanak. Legideálisabb mód erre, ha van a nevelőotthonnak saját ifjúsági könyvtára, amelyben a világnézeti irodalom éppen úgy képviselve van, mint a katolikus szépirodalom, világirodalmi viszonylatban is, és az aszketikus irodalom, különös tekintettel a női jellem és szív sajátos igényeire. Az ifjúsági, társadalmi, világnézeti és szépirodalmi folyóiratok innen, a nevelőotthonból kísérik el leányainkat hűséges jóbarátként sokszor egy életen át, mint ideálműsüknek, élet- és világszemléletüknek megőrzője.

Egy fiatal leány életigényét, lelki kibontakozását erősen meghatározza a környezet. Ezáltal nyer különös jelentőséget nevelésük.

ben az esztétikum, az esztétikai nevelés. A tanulóotthon berendezése, felszerelése a célszerűség mellett mindenkor juttassa kifejezésre az esztétikumot is. Festmények, szobrok, kézimunkák, virágok stb. nemcsak otthonná varázsolják a nevelőintézetet, hanem egyben izlést fejlesztenek és életigényeket támasztanak növendékeinkben. Itt tanulják megismerni a különbséget az igazi művészet és az álművészet, a giccs között. „Az igazi művészet a szép keresése, megélése, megteremtése: elementáris lelki hatása pedig abban van, hogy belső harmóniával áll az emberi élet emelésének szolgálatába”. Különösen kiaknázható az esztétikai nevelés, ha a szép fogalmát az aristotelesi meghatározásban értékeljük: Szép az a jó, amely gyönyörködtet.

A női kedély gazdagságát és intuitív erejét fokozza, mélyíti az értékes művészi zene és ének művelése és műélvezése. Aki ebből a tiszta forrásból egyszer megittasult, ösztönösen húzódik vissza minden alantas és kétesértékű kielégüléstől. Akinek lelkét tiszta harmóniák töltik be, könnyebben teremt harmóniát önmagával, Istennel és embertársaival. „Itt ülök a rádió mellett és hallgatom Liszt: Arcadelt Ave Mariát, mint két évvel ezelőtt kis zárdatemplomunkban annyiszor. Ujra átélek minden szépséget. Lelkembe ilyenkor visszaszáll a bizalom s valami megnevezhetetlen vágy a földöntúli szépségek után. Ugy-e, aki a muzsika szerelmese, nem lehet üres-lelkű, hitetlen és boldogtalan?” (Régi növendék levele).

Az izléstelen, destruktív zene és táncörület leghatásosabb ellenszere a kifinomult, zenei izlés. Ugyanez áll a színházra és filmre is. Utóbbiak nagy nevelőhatását tagadni és elmellőzni ma már semmiképpen sem lehet. Kifinomult erkölcsi érzék, helyes mérséklet fogja megóvni leányainkat az egészségtelen túlzásoktól. A közösen átélt szórakozások, házi színhélességek, karéneklés, hangversenyek, hanglemezek, rádió, film, színház stb. mélyen befolyásolják növendékeink későbbi szórakozásait.

A nevelés korszerűsége szempontjából jelentős ma különösen az esztétikai nevelés határain belül a magyar szépművészet és a tiszta népművészet élményszerű megismertetése és megkedveltetése. A nagy népnevelési és nemzetmentő mozgalmak: a Kalot, Levente-ifjú- és leányegyesület, Kalász, Dl s mások, nem utolsó sorban a népi művészet őserőket rejtő belső dinamizmusával ébresztgetik a parasztság faji öntudatát és emelik azt lassan sorsdöntő erővé és hatalommá. Mily ideális ebből a szempontból a Kalocsai Iskolanövérék kiskunfélegyházi nevelőotthona. Hálótermei magyaros berendezését remekül egészítik ki háziszőttés, népi kézimunkával ékes ágyterítők, függönyök, sőt a falakat magyar Madonnák és szentképek díszítik. Ez az élő propaganda bizonyára mindennél hatásosabb.

A kifinomult izlés lesz biztos irányítója leányifjúságunk szolid, szerény, de izlésesen korszerű öltözködésének, hajviseletének, testápolásának. „Ha tisztelem embertársaimat és tisztelem önmagamát, nem lehet számomra probléma, hogy akarok-e jó benyomást tenni embertársaimra vagy sem”. Gyakorlati leánynevelésünkben különösen nem szabad elmellőznünk ezt a szempontot. Úgy vagyunk vele,

mint az örök ember, az örök nő ezernyi más örömkeresésével: nem elfojtani, hanem fegyelmezni és nemesíteni akarjuk. A tisztaság, ápoltság, csín, izlés olyan velejárója és természetes dísz a leánynak, mint virágnak az illat. Sehol annyira nem tűnik fel növendékeink egymásra való hatása, mint ezen a téren. Egy-egy kirándulás, táncvizsga, műsoros házi rendezés, zártkörű farsangi vagy más szórakozási lehetőség elég alkalmat nyújt, hogy szabadon megnyilatkozhasanak.

Az esztétikai nevelés utóbbi területe voltaképpen már szorosan súrolja a *szociális nevelés* határvonalát. A leánylélek esztétikumában kifinomult gazdag érzelmi és kedélyelete meddő érzélgősségekben és ábrándkergetésben folynék szét, ha erőit és akaratát nem terelnők határozott mederbe. A Szent Erzsébetek, Lequeu Lujzák, Grafi Józsa, Stettner Andreák, Luzenbacher Riták és a nyomukban haladó névtelen, hős asszonyok és leányok útjára kell vezetni a jövő dolgozó magyar nőit. A szociális szeretet kis ösvényein és gyakorlatai által jutnak ide növendékeink. A nevelőotthon közös élete erre ezernyi alkalmat nyújt: saját használati tárgyaik, fiókjaik, szekrényeik gondozásától kezdve, a közös asztali felszolgálásig, a gyengébb felsegítésétől a lelki vigasz legkülönbözőbb lehetőségeig. Mindezekon túl, mint alapvető szociális erényeket kell értékelnünk nevelésünkben a takarékossgot, igénytelenséget és a munkát.

A nők takarékoságán áll vagy bukik családok és nemzetek sorsa. A mai idők anyagi viszonyai eléggé megadják ifjúságunknak is a leckét a takarékossgból. E ponton inkább a türelem, bizalom és remény természetfölötti erényét kell mélyen meggyökereztetnünk növendékeink szívében. Emellett gyakorlati téren legnagyobb értéke van a takarékossg művészetének: régiből újat, kevésből sokat, semmiből valamit csinálni! S ez nem is olyan nagy bűvészet ott, ahol hullott gesztenyéből 140—150 P-t tud teremteni a találékonyság, munka és lelkesülés. Sőt e művészet mind spirituálisabbá válván megtanítja leányainkat arra is, hogyan lesz a hideg pénzből meleg szeretet, harcoló katonáinknak karácsonyi szeretetcsomagkötelességből önfeláldozás, kitartásból hűség, a könnyből mosoly, s a jók mosolyából az erősek és bátrak ereje. Így jutnak el a takarékossg művészetén át az élet művészetéhez.

Örök emberi hajtóerő, kikezdés, lendület a vágy. Féktelen, csapongó az ifjúság vágya. Kritizál, bírál, lázong, fut új jelszavak után s a régi világ romjain álompalotákat épít. Ide kell egy nagy rendező erő: az igazságosság. Finom és érzékeny lelkiismerettel neveljen a nevelőotthon erre a valóban sarkalatos erényre. A növendékek kezelésének, mindenkori elbírálásának és erkölcsi értékelésének egyetlen szilárd alapja legyen. Az ifjúság rendkívül érzékeny az igazság iránt. A szigort és keménységet is szívesen tűri attól a nevelőtől, akit ilyennek ismer. Éreztessük meg növendékeinkkel, hogy az igazságért gyakran szenvedni kell, fejlesszük erkölcsi bátorságukat.

E célból teljesen ki kell zárnunk nevelőotthonunkban az ú. n.

megtorló pedagógiát. Az ifjúság hibái, botlásai meggondolatlanságból, vigyázatlanságból és tévedésekből erednek, azért a hiba megelőzését célozza minden nevelői tevékenységünk. Jó hozzászoktatni növendégeinket, hogy a történt hibákat, helytelenségeket vagy mulasztásokat önmaguk jelentsek. Természetesen ekkor már nem lehet helye megtorlásnak és érzékenyebb megszégyenítésnek stb. Így konkrét esetek kapcsán kell megéreznie a bontakozó jellemnek, hogy a törvényszegés, mulasztás, hiba olyan erkölcsi veszteség, amely önmagában hordja büntetését.

Az igazság erényének szociális szempontból az a nagy értéke is megvan, hogy reális életigényeket támaszt, s tulajdonképpen ez az igazi igénytelenség; egyike a kor legfontosabb női erényének. „Én nem álmodozom szalonokról, selymekről, udvarlók seregéről, gondtalan, kényelmes életről, mint sokan itt körülöttem. Az én szüleim szegény emberek, de nem szégyenlik a szegénységet. Én sem szégyenlem. A jó Isten adja azt is, mint a gazdagságot. Jól esnék néha nekem is eldicsekedni azzal, amit szeretnék, hogy lenne otthon, de hazugság és nagyképűség árán nem kell ez a kis olcsó öröm! Hallgatom inkább, mit mesélnek ők”. Ezt írja egy III. éves tanítónőjelöltünk s érdemes tovább figyelnünk, hogyan bontakoztatja ki ugyanez a növendék egy évvel később a maga 18 éves, fészeképítő vágyait ezen a reális életsíkon. „Én csak tanító felesége akarok lenni. Belső, lelkivilágomat csak ő értené meg, pedig anélkül nem tudok elköpzelni igazi, szép házaseletet. Tudom, hogy keményen kellene dolgoznunk mindkettőnknek. De mily gyönyörűség lenne egy édes, tiszta, meleg kis falusi otthonban megpihenni a munkás nap után. És játszani a mi gyermekeinkkel. Aztán, ha ők elcsendesedtek, olvasni együtt Mécsét, Babitsot és a többieket”.

Szociális nevelésünk akkor életképes igazán, ha elvezeti növendégeinket a munka megbecsüléséhez, szeretetéhez, a keresztény szellemben megszentelt munkálkodáshoz. „Dolgozom szorgalmasan és dolgozom önértettel. Lenyesik szárnyaimat, lábaimon járok, levágják lábaimat, kezeimen fogok járni és ha ezeket is kiszakítják, hason fogok csúszni, csak használhassak”. Ezekben a tűzes sorokban a szociális munka himnuszát írta meg Széchenyi, soha ennél időszzerűbb tanítást nem találhatunk ifjúságunk számára. Ennek a tanításnak szellemében indult el ifjúságunk körében a diákkaptár mozgalom, s ami a munka megbecsülését illeti, gyönyörű eredményt ért el. Egy további cél az önzetlen, áldozatos munka és az önkéntes munkavállalás a közösségért. Mindez különösképpen nőknek való feladat.

Erre nevel a nevelőotthon, amikor megkívánja, hogy a leányok szellemi képzésük közepette ne hanyagolják el a legnőiesebb foglalkozásokat, a házimunkát. A családi otthontól sokáig távol élő fiatal leányt különben az a veszedelem fenyegeti, hogy elveszti érzékét és készségét a szürke, jelentéktelennek látszó, de sok ügyességet, gondot és még több lelket kívánó foglalkozások iránt. Kívánja meg a nevelőotthon, hogy növendékei a saját személyük körüli kisebb

munkákat önmaguk végezzék el: ruhajavítás és rendbentartás, lakószobáik tisztaságának és rendjének megőrzése, asztalterítés, felszolgálás stb. elengedhetetlen gyakorlatai a leányok háziasszonynevelésének. Hogy e munkákban mindenki kivegye részét, jó önkéntes jelentkezés alapján megbízatásszerűen foglalkoztatni az egyeseket. Intézetünkben a nagyobb növendékek résztvesznek a ház légo-országátában is, éppenúgy, mint a katonák szeretetsomagjainak elkészítésében, a sütés-főzésben. Egy olasz leánynevelő a legalázatosabb munkának nevezi a házimunkát és azt írja róla „Az ember nem is képzele, hogy ezek az emlékezés és álmok nélkül való tevékeny percek, órák milyen egyensúlyt visznek a lélekbe s milyen hatásosak az izgalom és a lehangoltság ellen”. (Sticco.) A közösségért való önkéntes munkák, kisebb megbízások vállalását érezzék növendékeink kötelességüknek és végezzék az elismerés, dicséret keresése nélkül. Így lesz tevékenységük bebiztosítva a női hűség és önteltség ellen, amelyek a női jótékonsági mozgalmak bántó kísérőzenéi szoktak lenni.

Az evangéliumra kívánják helyezni nemzetnevelőink jövő nemzedékünk nevelését, amint azt Bély Alajos altábornagy a XXX. kat. nagygyűlés megnyitóján olyan kristálytisztán és annyi meggyőzéssel meghirdette: „Ifjúságunk nevelésének legbiztosabb alapja a vallásos élet, olyan ifjúságot kell nevelnünk, amely életszemléletében, gondolkodásában és cselekvésében egyaránt az evangéliumi, krisztusi szellemet és embertípust alakítja ki magában”. A nevelőotthon vallásos életének kritériuma az evangéliumi hit gyakorlati átélése legyen. A közvetlen, meleg átélésekben kigyulladnak és áttűzesednek a hitigazságok, életirányító erővé emelkednek: meggyőződéssé érlelődnek. Meggyőződés nélkül pedig minden vallásos megmozdulás üres ábrándozás, vagy léleksorvasztó formalizmus. Mindkettő halálos betegsége a női vallásosságnak.

A vallásos meggyőződés az értelem és szív közös nagy kiegyezése, megnyugvása az isteni kegyelem fényességénél. Biztos alapja a vallásos önművelés, világnézeti téjékozódás, ami nélkül a művelt egyén vallásos élete soha nem elég szilárd és megbízható. A ma már szépen megindult aszkétikus leányirodalom nagy segítsége a nevelőnek. A konkrétumok után nyúló s a szívével gondolkodó fiatal leány meggyőződését döntően befolyásolja az a reális eszménykép, amelyet életmintául választ magának. Legszerencsésebb, ha édesanyjában találja meg, de legtöbbször nevelői között keresi. A nevelőtáncár kegyelmi élete az a közvetítő áramkör, amely bekapcsolja a növendékek lelkét a nagy, isteni kegyelemáramba. Példája, lelki magatartása néma s mégis mindennél hangosabb prédikáció, az élettel teljesült meggyőződés erejével hat. Minden katolikus nevelőnek hangsúlyozottan szól a példa erejéről Sonnenschein: „Kell, hogy az emberek benézessenek a mi szobánkba, annak minden zugába. A mi kereszténységünknek amolyan üvegpalatának kell lennie. Szükséges, hogy mi világosságban álljunk, ha ma a kereszténységnek hitét akarunk szerezni. Ennek a kereszténységnek a homlokunkon, a sze-

münkben kell ragyognia. Ez a kereszténység legyen a kenet kezünkön és az egész életünkön”.

A szilárd hiten épült vallásos meggyőződés, katolikus öntudat, bensőséges élmények emelik a vallást életirányító erővé. A nagy emberi titkok kulcsát, sorsdöntő problémák megoldását kezünkbe adja: születés, szerelem, szenvedés, halál, örök élet célját és értelmét felderíti. E pontok körül akad el legtöbbször az ifjúság, meg-inog gyermeki hite a súlyos emberi titkok rászakadó terhe alatt.

Ez az ú. n. vallási „türelmi idő”, amelyen nagy körültekintéssel, megértő tapintattal kell átvezetnünk a fiatal egyént. Ha ebben az időben erőszakkal, kényszerzubbonyként kellene végeznie azokat a vallásos gyakorlatokat, amik számára elvesztették a belső élmény erejét, féltő, hogy egyszer s mindenkorra szabadulni igyekszik tőlük. Az intézet közös áhitatgyakorlatai szorítkozzanak a lényegre, azon kívül a legnagyobb fokban hagyatkozzunk neveltjeink egyéni lelkiismeretére és szabadságukat tartsuk tiszteletben. Belső lelki igényeket, vágyakat támasztani bennük a kegyelmi élet iránt, a lélek szent sugallatai szerint: ez az egyetlen útja az igaz, gyakorlati vallásos nevelésnek.

Ezt a lelket átfogó, komoly vallásos nevelést csak úgy tudja a nevelőotthon megadni, ha gondoskodik növendékei számára bölcs, tapasztalt, a kegyelmi erők finom tapintásával, lélekismerettel rendelkező állandó lelki vezetőről. Az ifjúság legveszélyesebb idejében, a kétkedések, ingadozások, tévedések, botlások és megtorpanások idején úgy áll ott Isten és a lélek között, mint világítótorony viharzó tengerparton: megvilágosít, elrendez és biztos, erős kézfogással lendíti át az örvények és szakadékok fölött, s vezeti a tisztult, békés kiegyensúlyozódás felé.

Ma egy nagy társadalmi szétbomlás szomorú mélypontján, világkatakizmák kellős közepén, üszkös és romok között várja a világ az új, jobb, nemesebb, emberhez méltóbb élet hajnalodását. S mert minden pusztulás mélyén élet van eltemetve, s mert az élet kikezdés, erő, lendület, hatalom, az új hajnal nem késik soká! Tüzei feltörnek az égbe s a robbanások és borzalmak üszkös csóvái közé félreérthetetlenül felvetítik az apokaliptikus idők szent jelét, amely örök bizonyossággal hirdeti: e jelben győzni fogsz! S mi a romokon építők, az új nemzedék nevelői, kell, hogy halálosan higgyünk a győzelemben.

László M. Consilia, Esztergom.

EGYESÜLETI ÉLET.

Februári tagértekezlet. — Jegyzőkönyv a T. I. T. O. Egyesületének 1944. évi február 21-én, az Angolkisasszonyok budapesti tanítónőképzőintézetében megtartott tagértekezletéről.

Jelen vannak *dr. Padányi-Frank Antal* elnöklete alatt *dr. Imre Sándor* tiszteleti tag, *Mesterházy Jenő*, *Molnár Oszkár*, *Frigyes Béla*, *Tanay Antal*, *M. Einbeck Agnes*, *M. Szalay Eugenia*, *dr. Eszterle M. Edit*, *Szarvák Kariász*, *Toller Janka*, *Pártos Margit*, *Forrán Modeszta*, *Molnár Lujza*, *Soós Marcellina*, *Csere Beata*, *Nagy Ferenc*, *Marót Károly*, *dr. Tettamanti Béla*, *Grynaeus Ida*, *dr. Jelitainé dr. Lajos Mária*, *dr. Váradi József*, *Chobodiczky Alajos*, *Slajchó Mihály*, *Lenkey István*, *Mátrai M. Benigna*, *Szabó M. Anita*, *Bagóczy Viktória*, *Kováts M. Zefira*, *M. Tóth Vilma*, *M. Szabó M. Gizella*, *Sebestyén Erzsébet*, *Jankovits Miklós*, *dr. Nagy Tivadarné*, *Szombor Imréné*, *vitéz Komárnoky Gyula*, *dr. Lux Gyula*, *Angyal János*, *Fekete József*, *Koncz Lajos*, *Kiss Elek*, *dr. Kovács Máté*, *Szentirmayné Kary Erzsébet*, *Vajda Erzsébet*, *Szontagh Katalin*, *Medgyesi Marida*, *dr. Vozáry Judit*, *Rösch Magdolna* és *Petrovay Ilona*.

1. *Dr. Padányi-Frank Antal* elnök megnyitja az értekezletet. Tisztelettel és szeretettel üdvözlí *dr. Imre Sándor* tiszteleti tagot, mai értekezletünk előadóját, a megjelent vendégeket és tagokat. Különös melegséggel üdvözlí azokat, akik fáradságot és költséget nem kímélve, mesziről utaztak fel az értekezletre. Bejelenti, hogy *vitéz Fraknóy József* tanker. kir. főigazgató úr hivatalos elfoglaltsága miatt nem jelenhetett meg és ezért kimentette magát: képviseltetésére *Mesterházy Jenő* főtítkárt kérte fel.

2. *Dr. Padányi-Frank Antal* elnök felkérésére *dr. Imre Sándor* tiszteleti tag megtartja előadását melynek címe *Megemlékezés az 1868 : 38. t.-c.-ről*.

3. Az előadáshoz hozzászóltak: *Mesterházy Jenő*, a következőket olvassa fel: „Tisztelt tagértekezlet! Az elhangzott előadás és a nyomában megnyilatkozó általános tetszés a bizonyosága annak, hogy elnökségünk milyen szerencsésen cselekedett, mikor közoktatási alaptörvényünk születésének 75. évfordulójáról úgy kívánt megemlékezni, hogy nagyrabecsült tiszteleti tagunkat, sok képzőintézeti tanártársunknak tanítómesterét, *Imre Sándor* professzor urat kérte fel, emlékezzék meg a nevezetes törvényről. Közlönyünkben — a mindjobban jelentkező lapkorlátozásokat előidező hiányok miatt — előadást kérő levelünket nem közölhattük. Úgy érzem azonban, hogy ez a mindenképen értékes és sikerült értekezletünk nem lenne teljes, ha annak előzményeként fel nem olvasnám említett levelünknek leglényegesebb részeit és tiszteleti tagunknak arra adott válaszát: „Hogy mit jelent első és egyetlen „nevelésügyi” miniszterünknek alapvető alkotása, az 1868. évi 38. törvény, azzal többé-kevésbé tisztában van a magyar tanítóképzés minden egyes munkása. Nevezetes és nem közönséges évfordulóként akar tehát ez a tanárság egyesülete útján megemlékezni erről a háromnegyedszázados fordulóról, hanem mint a magyar közoktatás legfontosabb ágának, a magyar népoktatásnak egyik kimagasló ünneperől.

Anyagi erőink csekélyisége miatt nem gondolhatunk arra, hogy valamiféle alapítvány létesítésével, a törvényt méltató pályázat kiírásával, esetleg holmi díszalbum megjelentetésével emlékezzünk meg erről a 75 éves fordulóról. Ha tehetnénk is ilyeneket, még ezeknél is értékesebbnek véljük, ha megnyerhetjük Méltóságodat, mint a magyar közoktatás és köznevelés legkitünőbb ismerőjét és művelőjét, hogy egyesületünk körében az alapvető

nagy törvény jelentőségét ismeresse. Mélységes tisztelettel és őszinte szeretettel kérjük tehát Meltóságodat, kegyeskedjék ezen alapvető törvényünkről egyesületünk februári vagy márciusi taggyűlésen előadást tartani.

Kérésünk előterjesztésére elsősorban az képzett, hogy Meltóságod kerében egy évtizede foglalkozott tanárságunk képzésével Budapesten (1908—1918). Folytatta ezt az áldásos tevékenységet közvetve a Szegedre helyezett kolozvári Ferenc József-tudományegyetemen. Ez idő alatt olyan tanítóintézeti tanárgárdát nevelt, melynek tagjai most is tanítványi szeretettel és hűséggel tekintenek volt mesterükre, s örömmel tanulnak tőle ott és akkor, amikor arra csak módjuk lehet. Ezek a tanítványok úgy érzik, hogy a magyar népoktatásnak ők a leghivatottabb munkásai, mert hiszen a magyar népoktatókat ők nevelik és képezik. Az ő kötelességük elsősorban, hogy jubilálják a népoktatási alaptörvényt, és egy gyűlésük keretében mint idősebb tanítványok tanulhassák meg még jobban, hogy volt tanáruk és jelenleg is mesterük, egyesületük tiszteleti tagja miben látja a 75 éves alaptörvény jelentőségét.

Hogy kérésünk teljesült, arra nem is kellene válaszolnom, mert hiszen most hangzott el az értékes előadás. De nem lenne teljes ezért az előadásért való elismerésünk és hálánk, ha nem ismernők a kérést teljesítő választ, mely megvilágítja tiszteleti tagunknak tanárságunkkal való kapcsolatát és önmagával szemben ismert túlzó, de jellemző szigorát: „Az 1868: 38. tc.-ről emlékező ülésen szívesen teszek éleget a hozzám intézett kívánságnak. A tanítóképzőintézeti tanársághoz mindig szorosan hozzátartozónak érzem magamat. E vállalkozással azonban nem mondom azt, hogy egyetértek a t. Elnökség szíves levelének minden szavával, mert sokkal jobb lenne fiatalabb, tehát mai szempontú embert kérni fel erre a feladatra, meg olyat, aki nem vált meg olyan régén a közoktatásügy minden ágával való foglalkozástól! De nem az én dolgom, hogy a gondolatot bíráljam. A februári ülés lenne számomra a könnyebb.”

Ez előzmények után vált lehetővé, hogy tiszteleti tagunkat, aki már 1908 óta tagja egyesületünknek, és hozzá már az első világháború előtti vidéki közgyűléseinken is szerencsénk lehetett, ismét körünkben üdvözölhetjük. Üdvözölhetjük és megköszönhetjük szóban is kedves vallomását, hogy mindig szorosan hozzánk tartozónak érzi magát. Mi nem felejtjük, de fiatalabb és újabb tagtársaink számára való emlékeztetésül közöljük, hogy amikor az igen tisztelt Professzor Urat egyetemi működésének harmincéves fordulója alkalmából ünnepelték, mi is felkerestük üdvözlő levelünkkel. Külön engedélyt kértük, hogy üdvözlésünk alkalmából ne azt a kiváló munkásságát ecseteljük, mellyel tudomására hozta nemcsak a tanügy embereinek, de az egész nemzet gondolkodó fiainak Széchenyi István, Eötvös József és Wesselényi Miklós nemzetnevelő értékeit, és rajtuk keresztül azt a köznevelési rendszert, melynek fogalomjelölő szavát, a *nemzetnevelést* is Meltóságod tette tartalommal és közkeletűvé. Mi nemcsak ezért a széleskörű és mindig önzetlen munkásságáért üdvözöljük Meltóságodat, hanem üdvözöljük azokért a kapcsolatokért is, amelyek Meltóságodat ezen 30 éves pályafutása alatt hozzánk, a tanítóképzőintézeti tanárokhoz fűzték és fűzik.

Hogy milyenek voltak ezek a kapcsolatok, azok kivílaglanak Meltóságodnak azokból a soraiból, melyeket nemcsak féltő gonddal őrizünk irattárunkban, de büszkeséggel idézzük is azokat, amikor arra alkalmunk van, miként most is: „Egész életemnek azt volt a legtöbb örömet okozó szakasza, amelyről az igen tisztelt Elnökségnek — érzem — igaz szívvel írt levelé megemlékezik, s az örömet azoknak köszönhettem, akiknek előttem végbemenő fejlődése nemcsak munkám jutalmát, hanem az általam

szolgált ügynek kedvező jövőjét is jelentette. Valóban úgy van, hogy azóta, mikor majdnem 28 éve a tanítóképzőintézeti tanárjelöltekkel először találkoztam, nemcsak a szemem van állandóan a tanítóképző-intézetben, de a szívem is vele van, s ahol erre módom nyílik, igyekszem is nemcsak érdeklődésemet, de ez intézménnyel és munkásaival való összetartozásomat is a magam módján kimutatni."

Ime, ennek az összetartozásnak a bizonyítéka ez a mai előadás, melyhez hozzájáruló levelében azonban a mélyen tisztelt előadónk nálánál fiatalabb „mai szempontú embert" ajánlana arra a feladatra, amelyet a megszokott nagyszerűséggel végzett el ma is. Távol legyen tőlünk minden hízélgés, mikor ezt megállapítjuk, de kénytelenek voltunk megállapítani, mert az idő valóban múlik. Már harmadik éve, hogy éppen egyik értékes tagtársunk és Imre-tanítvány írt Imre Sándorról egy összefoglaló tanulmányt tanári működésének 40 éves fordulójára. Tiszteleti tagunk tehát valóban nem a „fiatalabb" emberek közé tartozik, de úgy gondolom, hogy lehet ő majd akár milyen öreg korban, ő mindig megmarad „mai szempontú embernek". Mert hiszen lehet-e más szempontú az, aki hallgatói lelkébe is éppen azt igyekszik belelőltetni, hogy ne fogadjanak el mindent úgy, ahogy van, hanem törekedjenek a jobbra, különbre, mert aki meg van elégedve a jelen állapotokkal, az nem szolgálja a fejlődést. Avagy lehet-e nem „mai szempontú" az a férfiú, aki a *nemzetnevelés* fogalmát tartalommal töltötte meg, és azt úgy határozta meg, hogy az a „nemzet helyzetéhez és a nemzet egyes tagjaihoz való alkalmazkodást jelenti, melynek módja a *nemzeti nevelés*, örök feladata pedig a *nemzetté nevelés*". Eppen Imre Sándor tanításainak követségével érhetjük el mi is, hogy mindig „mai szempontú emberek" legyünk, és éppen mert ő mindig ilyen volt, és a múltban éppen nem volt megelégedve a jelen állapotokkal, válték megtalálni benne a jobbát és különbet még lázas sietéssel keresők is a maguk emberét. A tanári sorsnál ugyan-csak jóval magasabb polcra emelték, de a jobbát, a különbet nem magának, hanem nemzetének és nemzetéért kereste. Nagy meglepetés volt ő sokaknak, de csak azoknak, kik nem ismerték eléggé, munkáinak legfeljebb a címeiről ha tudtak valamit, és „mai szempontjuk" a mindenáron való egyéni érvényesülés volt. De ebből minket csak annyi érdekel most, hogy mi, mint volt tanítványok, megértettük mesterünket, és örteni fogjuk akkor is, mikor már mint egészen öregebbek szerepelünk, de remélhetőleg akkor is „mai szempontú" embereknek fogunk számítani. Tiszteleti tagunknak pedig, aki már 66. évében van, tehát a 70. felé közeledik, és aki az 1918-as összeomlás után tanítás helyett a legnehezebb munkát végezte el: romokat eltakarítani és a használatból újat és nagyot építeni, a nemzetnevelés gondolatát pedig nemcsak népszerűsíteni, hanem annak tartalmát adni, azt kívánjuk hálánk jeléül az értékes mai tanításaiért, hogy még sokáig ilyen fiatalon lássuk, ha korban örekszik is, és ebben az öregeedésében is kövesse egyik nagyon tisztelt tanítómesterét, *Schneller Istvánt*, kinek legnagyobb büszkesége volt, mint nekünk is, körünkben megjelent tiszteleti tagunk: Imre Sándor, a legnagyobb magyar nevelési elmélkedő."

Dr. Padányi-Fránk Antal elnök a következőket mondja: Imre Sándor professzor úrtól mindig tanultunk. Ebből az előadásából is több gondolatot vihetünk magunkkal. Nagyon érdekes például annak a hasonlatosságnak a meglátása, amely az 1868–1871-es és az 1919–1922-es évek között van. A professzor úr a nemzetnevelésnek nemcsak tartalmát adott, hanem terjesztette is, különösen éppen az 1919–1922-es években. Ebben a kérdésben ő a forrás. Másik jelentős gondolat az, hogy Eötvös előtt az általános népnevelés eszméje lebegett; az egész népet akarta nevelni. Az előadó úr hang-

súlyozta, hogy a magyar nevelési gondolatokat jobban kell ápolnunk. Az elnök nagyon örül ennek, és köszönettel fogadja azokat a tetteket és javaslatokat, amelyeket a professzor úr felsorolt. Így például, hogy magyar neveléstörténeti olvasókönyvet kellene szerkeszteni. Az elnök nagyon szeretné, ha ezt a javaslatot Egyesültünk váltaná valóra! Magunkkal visszük azt a gondolatot is, hogy Eötvös lelkét mélyen áthatotta a tanítói hivatás nagyszerűségének tudata is, amikor korszakotalkotó törvényjavaslatát megalkotta. A tanító állott előtte. A tanítói állás kívánatossá tétele mellett ez is fontos érv. Mély tisztelettel és szeretettel ismételtén köszöni a professzor úrnak, hogy eljött tagértekezletünkre, és ezt az előadását megtartotta.

Köszönetet mond a megjelenteknek a figyelemért, és az értekezletet berekesztette. K. m. f. Dr. Padányi-Frank Antal s. k. elnök. Tanay Antal s. k. titkár.

I R O D A L O M.

Dr. Somos Lajos: *Népiskolai nevelés.* (Nemzetnevelők Könyvtára V. A népiskola könyvei.) Az Orsz. Köznevelési Tanács kiadása. Budapest. Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 1943. 320 l. Ára 5.40 P.

Lapunk szerkesztője a Magyar Tanítóképző előző számában *A Nemzetnevelők Könyvtára* c. vezetőcikkében rámutatott a tanító önképzésének nehéz problémájára. A magát szak- és általános irányban továbbművelni akaró tanítóság a Nemzetnevelők Könyvtárának tervszerűen összeállított könyvsorozatával valóban szakszerűen irányított és értékes önképzési lehetőséghez jutott. Ebben a sorozatban jelent meg Somos Lajos dr. fenti c. munkája is. Mint a szép, izléses külsejű könyv címe is sejteti, nem rendszeres neveléstanról, vagy méginkább nevelésméleti rendszer vagy rendszerek bemutatásáról van itt szó. A mai időknek és a legközelebbi jövő kívánalmainak gondos szemelött tartásával, tehát a korszerűség fontos követelményeinek megfelelően foglalja össze a szerző a népiskolai nevelésnek főként a gyakorlati, mai élet szempontjából számbajövő jelentős problémáit. A neveléstudomány legfontosabb elméleti és gyakorlati eredményeinek, a szerző értékes nevelői és gyermektanulmányi tapasztalatainak, kutatásainak, vizsgálódásainak összegezése ez a könyv, melynek minden fejezetében maradék nélkül tükröződik a nyolcosztályos népiskoláról szóló 1940: XX. t.-c., illetőleg annak végrehajtása tárgyában kiadott Népiskolai Utasítás szelleme.

A könyv első fejezete a *nevelés tényezőit* veszi számba, de egyben bevezetőnek is felfogható. A tanítói hivatás eszményi feladatait s a tanító széleskörű felkészültségének a szükségességét, továbbá a tanítói pályán működőktől megkívánt követelményeket körvonalazza a szerző. A következő két nagy fejezet a nevelés 2 főtényezőjéről, a *gyermekről* és a *tanítóról* szól. Az előbbi középpontjában a gyermek fejlődése áll, s azok a tényezők, melyek ezt a természetes fejlődést az iskolai élet keretén belül előmozdítják. Más szempontból alkalmazott gyermeklélektannak is mondhatnók ezt a fejezetet sok értékes s a tanító részére fontos gyermeklélektani, pedagógiai mondanivalói miatt. (Környezettípusok, tehetséges, fejlődésben gátolt gyermekek nevelése, stb.)

A *népiskolai tanító* c. nagyobb fejezet a tanító egyéniségét, illetőleg személyiségét taglalja. Minden részletre kiterjedően foglalja össze azokat a tulajdonságokat, jellemvonásokat, amelyekkel az ideális tanítónak ren-

delkeznie kell. A követelmények kifejtésében az eszményi tökéletességet, az izzig-vérig tanítói magatartást, lelkületet úgy rajzolja meg a szerző, hogy az nem valami elérhetetlen, megvalósíthatatlan követelmény, hanem kellő önismerettel, önneveléssel szinte minden tanító által elérhető valóság.

A nevelés tartalmát, illetőleg a nevelés neveit a szerint osztja 2 nagy részre, hogy az egyén feladatait vagy a közösség érdekeit szolgálják-e. A *nevelés egyéni feladatai* c. fejezetben szól a világnézeti, a vallásos, az erkölcsi, az egészséges életre való nevelésről, majd a gyermek értelmi, érzelmi és akarati életének nevelésével, a munkára való nevelés és az esztétikai neveléssel kapcsolatban felmerülő kérdéseket ismerteti nagy hozzáértéssel. A *közösségi életre való előkészítéssel* és ráneveléssel is nagy alapos-sággal foglalkozik. Ujszerű meglátásaival mindenütt alkalmazkodik a mai idők kívánalmaihoz. Sorra kerül a társadalmi, az állampolgári, a hazafiasságra való nevelés, és részletesen feldolgozza a természet szeretetére és védelmére vonatkozó kérdéseket is.

Az általános neveléstani kézikönyvekkel szemben többletet jelentenek Somos munkájának azok a részei, amelyeket *élet-hivatásra nevelés* címen foglal kerék egészbe. (Családi életre, honvédelemre való előkészítés, falusi kisgazdák-ká, ipari és kereskedelmi pályákra való nevelés.) Az utolsó fejezetben a *nevelés eszközeit* tárgyalja a szerző, melyek során igen sok értékes gyakorlati tanácsot és útbaigazítást ad a kérdések iránt érdeklődő olvasónak.

Helyszűke miatt a könyvnek, sajnos, csak a vázlatát állott módunkban bemutatni, de úgy hisszük, így is képet alkothat róla az érdeklődő. Tartalmánál, szelleménél fogva nemcsak működő tanítóknak ajánljuk Somos Lajos legújabb könyvét, hanem a tanítóképző-intézetek pedagógiaszakos tanárainak is felhívjuk rá a figyelmét.

Tóth Gyula.

Undi Mária: „*Magyar Kincstsládá*”-ja.

Innen-onnan már több mint másfél évtizede, hogy Undi Mária, a jól ismert festőművész-tanár-nő összeállította a nagy magyar himézstenger parányi öltéselemeinek sorozatát, s a félszáz elemet szerkeztük nyomán négy nagy öltéscsaládba osztva, nemcsak közzéadta a Magyar Népelet 1927-i évfolyamában, hanem még készítésük módját is leírta. Rendszere és kimutatása ma is érvényes, tehát alapvető munkát végzett. Összegyűjtött anyagát pedagógiai úton is érvényesítette oly sikerrel, hogy az csak további munkálkodásra ösztönözte. Továbbra is járta az ország különböző részeit, hogy közvetlenül figyelje a magyar nép himzóművészetét és gyűjtse a népviseleteket. Megfigyelte ezek legremekebb, már múzeumokba került termékeit, miközben fáradhatatlanul folytatta könyvtári adatgyűjtő s összehasonlító munkásságát. Így készült elő élete legnagyobb művének, a *Magyar Himvarró Művészetnek* a megírásához, mely az első magyar textiltörténet, és a mellett a magyar kézimunkaoktatás általános elméleti és gyakorlati vezérkönyvéül volt szánva. Az volt az elgondolása, hogy a Magyar Himvarró Művészetben feldolgozott elméleti részt gyakorlatban felhasználható válogatott és legtisztább magyar stílusú mintasorozattal egészíti ki. Ezeket szánta mielőbb a magyar pedagógusoknak, és pedig úgy, hogy 26 lapnyi füzetében más és más nevezetes magyar népművészeti fészkek ornamentikáját adja, bevezetve őket az ornamentika elemeibe és a himzések kivitelí módjába.

Ezek a füzetek hamarabb indultak, mint az elméleti mű, s ezeknek a füzeteknek az összesítő címe lett a *Magyar Kincsesláda*, melynek első füzete a *sárközi fejkötőhímzések*et tartalmazza. Megjelenését általános elis-

merés kísérte. Hamarosan követte a II. füzet: *Magyar vöndördíszítés, metéléses síkformák és zsinórozás*, majd a III.: *Kalotaszegi írásos himzés*. A IV.-ben jött a *torockói rámánvarrott himzés* és az V.-ben a *mezőszegi írásos himzés*. Akik ezeket a rajz- és kézimunka-mintagyűjteményeket megismerhették, azok csak a legteljesebb elismeréssel emlékeztek meg Undi munkásságáról. „A füzetek valóban kincset tartalmaznak, népünk díszítő művészetének föl nem becsülhető értékű kincseit” — írja Mátrai Vilmos, a *Rajzoktatás* 1937. 4—6. számaiban, aki így folytatja méltató sorait: „A különböző vidékeken használatos alakzatokat nem fényképi másolatokban adja elénk a szerző, hiszen ezt minden néprajzi mű megteheti, hanem tisztán, érthetően, kétséget kizáróan átrajzolva, oktatási szempontból átmunkálva. Ezt csak az végezheti el, ki mint szerzőnk is, mélyen behatól a magyar nép díszítő stílusának szellemébe, ki szinte tévedhetetlenségig magáévá tette a nép ékítő eljárását”. Ilyen előzmények után jelent meg végre 1934-ben az albumalakú, díszes kiállítási Magyar Himvarró Művészet, amelyet a Magyar Kincsesláda füzetek után felfokozott érdeklődéssel fogadták úgy a pedagógusok, mint a szakirodalom emberei. A Magyar Iparművészet hasábjain *Mihalik* Sándor fejtegette részletesen a munka értékeit. „A nagy történelmi apparátuson felépült mű. Undi Mária pazar pompájú könyve hosszú, nehéz évek fáradásainak és nemes programjának a kiteljesedése. Lelkesedéssel írott és súlyos áldozatok árán megjelent mű. Iparművészeti szakirodalmunkban teljesen egyedülálló, alapvető és éppen ezért megbecsülhetetlen értékű munka.” Mihalik egyébként a Magyar Kincsesláda első öt füzetéről is csak a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott, kijelentvén, hogy Undi Mária azon kevesek egyike, aki a magyaros népi ornamentika emlékeit a maga teljes egészében nézte át; a legvilágosabb és legegyszerűbb eszközökkel tud a magyar formahalmazos óriási gazdagságára rámutatni, és alaposágára vall, hogy az általa közrebocsátott mintagyűjtemények vidékeinek történetét is vázolja. Kíváncsok volna, ha a nagytudású szerzőnk kutatásait a népi elemek többi vidékein is folytatná s lelkes munkálkodásával a magyar minták problémáit még további sok részletében tisztázná.”

Egyi elismerés és biztatás után nem meglepő, hogy Undi Mária nem riadva vissza a mai könyvkiadás nehézségeitől, folytatta mindenkítől elismert, eredményes tevékenységét. A 22 éves szerb megszállás alól felszabadult Drávaköz himzőművészetét dolgozta fel. Az 1943-as esztendő januárjában így láthatott napvilágot a Magyar Kincsesláda VI—VII. füzetek, a *Drávaszögi fejkötőhímzés* címmel, mert különösen a drávaszögi fejkötőhímzéssel foglalkozik a két füzetben. Kimutatja annak rendkívül művészi becsét és megállapítja, hogy a Drávaszög, különösen annak Siklóstól Kopácsig terjedő része az a terület, ahol a fejkötők kivarrásai valósággal kivetődései az ősi, magyar formakincseknek. Himzőművészetének szinte párja a Sárközi művészete, mely azonos formai összefüggésben van a drávaszögiével, különösen annak északi részével. Zengővárkony, Pécsvárad és vidéke népművészete majdnem egybeolvad a Sárközzel. E kapcsolatot megérzése indította Undi Máriát arra, hogy noha a Drávaszög himzőművészetével foglalkozik, a két füzetben 12 lapon összehasonlításként a sárközi fejkötőhímzés elemeit is közli. De becsületére válik, hogy nem ismétli a Magyar Kincsesláda (Sárközi fejkötőhímzés) I. füzetének rajzait, hanem annak kimeríthetetlen formakincseiből közöl variációkat és újabbakat, összesen 430 darabot. Csinálta ezt is gondosan, lelkesen, abszolút hozzáértéssel, miként eddigi füzetekben és alapvető, nagy munkájában

A „Drávaszögi fejkötőhímzés”-t páratlan, érdeklődéssel fogadta a magyar népművészet minden barátja. Egyetemes, nagy sikerének köszönhető, hogy egy év múltán most újabb két füzettel, a VIII. és IX.-kel gazdagodott a Magyar Kincsesláda. A VIII. füzet tartalmazza a *Dunántúli lyukacsos és telehímzés-t*, a IX. füzet pedig a *Rábaközi csipkés kendők. Pókos bekötés-t*. Ezekben a dunántúli fehérhímzések bájos, naiv virágaiból állított össze egy csokorralót a szerző, szép bizonyítékaul annak, hogy a dunántúli magyarság a csipkeszerűen finom, lyukacsos és pókos bekötésű munkákban is értékeset tud termelni. Kiemelkedő helyet kap e téren a rábaközi Hövej, nem is olyan nagyon messze a német határtól és mégis teljes színmagyar formanyelvű és tözsgyökeres elnevezésű hímzés-kultúrájával.

A VIII. füzetben végigmegy az egész Dunántúlon. Megtudjuk a szerzőtől például, hogy Somogyban még egy félszázad előtt a föld népe a szűzön, kalapon, lábbelin kívül minden ruháját maga készítette. Annyi kender és len termett a megyében, hogy fehérruha és ágynemű dolgában másra nem szorult, sőt a feleslegből jutott Zalának, Baranyának. A IX. füzetet pedig teljesen a Dunántúl egy kisebb (Sopron megye keleti) részének szenteli; annak a gazdag vidéknek, amely a Rába, Répce és a Hanság közé esik és Rábaköz néven ismerjük. Fővárosa Csorna ugyan, de a Rábaköz Párizsa Kapuvár, gyönyörű népviseletével és közvetlen szomszédságában Hövejével, a rábaközi hímzés jelenlegi főműhelyével.

A szerző ennek a Hövejnek a művészetével foglalkozik a legnagyobb szeretettel. Népművészeti formagyűjtése elsősorban pedagógiai célú itt is. Bár a népi műveltség talajából fakadó művészet virágait szedi, itt sem néprajzi művet akar adni, hanem tanításra és a tervezésre alkalmas mintákat válogat össze. Sorozatában eddig 472 önálló hímzésekompozíció és 1081 külön formaelem (motívum) került bemutatásra, melyeket az ország színmagyar vidékein, az egyes művészeti fészkek legszebb és legjellegzetesebb díszítő mintáiból emeli ki, most legújabban a Dunántúlon és különösen Rábaköz vidékén.

Hogy elgondolása helyes és munkája céltudatos, reámutat már az idézett Mihalik Sándor: „A sok nemzetiség, keveredés és kölcsönhatások meglehetősen zavaros helyzetében csak oly módon tudunk világos képet kapni, ha elsősorban azon helyek emlékeit kutatjuk, ahol a települők és az évszázadokon keresztül lakók is színmagyarok. Undi Mária helyes szempontjaira mutat és alaposságára vall, hogy az általa közrebocsátott mintagyűjtemények vidékeinek történetét is vázolja. Az egymástól annyira távolos települési pontoknak lelkiismeretesen vázolja mindig azon díszítő formáit, amelyeket a nép abban a környezetben művészetében kimutatott, s amelyekhez állandóan ragaszkodott. Ezek összetevéséből azután sikerrel összegeződik a „magyar fonalasmunkák formaállománya”. „E jeles művével végeredményesen kimutatta a legmagyarabb vidékek népi díszítő formáit.” Ezt cselekedte Undi most is, minden tekintetben értékes VIII. és IX. legújabb füzetével.

Miközben a rajzoktatás és a díszítő tervezés számára tiszta magyar formák ezreit adja közre, külön táblákon és szelvényzeteken vezeti a hímzések megvalósítóit is. Az általa öltéscsaládokra osztott hímzőöltéseket minden vidék más és más csoportosításban, szellemes ötletekkel gazdagítva alkalmazza, ezeket a reájuk vonatkozó eredeti, helyi, népi elnevezésekkel közli a szerző. Kézimunka mesterszavai, melyeket évek óta gyűjt és közöl, a hímzőművészet értékei, de a nagy magyar nyelvkincs gazdagodását is jelentő gondos feljegyzésük. Költséget és fáradságot nem sajnálva, a helyszi-

nen valósággal meglepszik, mint tette most is Hövejen és a maga szemével és fülével győződik meg a valóságról és szépségekről.

Undi Mária másfél évtizedes irodalmi munkássága áttörő jelentőségű. A történelem háttéréből bontakoztatja ki a magyar művelődés mai nemes fonalas munkáit, és a helyi történelemmel kapcsolja a nép életének, fejlődésének, művészi termelésének gazdag egyetemét. Rajzai a művész avatott kezét dicsérik. Minden kiadványa a kor technikai lehetőségeinek legjobb kiaknázásával készült; még a kísérő fényképek és a háromszínnymású viseletképek is tökéletesek és külső megjelenésükben izlés nyilvánul meg. Gazdag anyagát céltudatos munkával és széles elképzeléssel, rugalmas, tágítható keretekben adja a köz javára. Kíváncsú lenne, hogy munkájában meg ne álljon, gáncoskodók el ne kedvetlenítsék, hanem eddigi sikerein buzdulva, be is fejezhesse maga elé tűzött gyönyörű feladatát, amelyet eddig a maga erejével és kitartásával végzett el, megérdemelve munkájáért mindenkinek az elismerését.

Mesterházy Jenő.

Szenczei László: *A halál és tanítványa.* Erdélyi írásk. Új Idők Irodalmi Intézete R. T. Singer. és Wolfner kiadása, Bpest, 1943. 344 l. Ára 10 P.

Ebben a könyvben Apáczai Csere János, az első magyar művelődéspolitikus regényes életrajzát kapjuk. A világszerte felburjánzott történeti életrajzok eddig csak a világhíres uralkodók, államférfiak, utazók, írók, tudósok és művészek felé fordult. Örvidenünk kell, hogy magyar vonatkozásban az iskola embereire is kiterjesztette ilyen irányú figyelmét. Ez a vállalkozása merésznek is mondható, mert egy iskolamester élete soha sem tartalmazhat olyan szenzációkat, mint egy uralkodó vagy államférfiúé, s ennél fogva megközelítően sem számíthat akkora olvasóközönségre.

Ha az író mégis rászánta magát, hogy egy oktató életét írja meg, szerencsésebben aligha választhatta volna meg tárgyát. Apáczai Csere élete tele van küzdelmekkel, színtere is olyan helyeken játszik, melyekről érdekes művelődéstörténeti részleteket lehet belevonni a hős életfolyásába. Ezeken kívül Apáczai élete még nagyon bővelkedik ki nem derített részletekben, s így az író, életének megírásakor, képzelőerejét is kiadósan és szabadon működtetheti.

Szenczei László törekszik is a hézagokat kitölteni, s költött részletekkel valóban folyamatossá is teszi hőse életfolyását ott is, ahol a történeti adatok csak gyérén voltak segítségére. Nem tagadható, hogy gondosan felkészült munkájára. Amit a vonatkozó irodalom nyújthatott, azt felhasználta. A helyeket, legalább a hazaiakat, ahol Apáczai élt, jól ismeri, még történeti távlatukban is. A korfestésre nyelvi és művelődéstörténeti szempontból állandóan gondot fordít. S ami a pedagógusokat különösebben is érdekelheti, ügyesen és gondosan rajzolja meg Apáczai pedagógiai érlelődését. Realizmusának egyes gondolatait szinte első megfogalmazásokban iparkodik felfedni, hogy aztán nyomról-nyomra, kísérje összefüggő rendszerbe szövődésüket. E tekintetben itt-ott túlzásba is esik és a szükségesnél többet foglalkozik az ilyen aláfestéssel. Munkája egészben véve érdekes; kétségtelen, hogy nem közönséges valószínűséggel rajzolja meg a korán sirbaszált, sokat küzdött magyar pedagógus életét. Munkáját ajánlom a kartársak figyelmébe. A tanulóifjúság kezébe azonban nem adnám, kivált a 13. számú, erkölcsi szempontból nagyon kifogásolható részlet (Terentius Afer „Hecyra” darabjának vizsgái előadása) beillesztése miatt.

Molnár Oszkár.

Dr. Kemény Gábor: *Egy magyar kultúrpedagógus.* Nagy László életműve. Bp. 1943. 239 l.

Hazai lélektani irodalmunkból hiányzik még egy teljes életrajz Nagy

Lászlóról. Erthető érdeklődéssel vettük azért kezünkbe ezt a könyvet, mert címe éppen ennek a hiánynak pótlását igéri.

A mű nyolc fejezetre oszlik. Az elsőben a szerző azt a kort jellemzi, amelyben Nagy László tevékenykedett és mindjárt ismerteti is kezdeti munkásságát. A második fejezetben főként az Új Iskoláról van szó, s a magyar közoktatás általános reformjára irányuló törekvéseiről. A harmadikban gyakorlati lélektani munkásságát ismerteti. A negyedikben a kultúra általános válságát fejtegeti, majd Nagy László felfogását a kultúráról. Az ötödikben egységesen igyekszik megragadni Nagy László egész lélektani szemléletét. A hatodikban értékelni munkáját és felméri személyisége hatóerejét. A hetedikben az elitnevelésről és a személyi lapokról ír, azokról a gondolatokról, amelyek túlélték alkotójukat. S végül a nyolcadik fejezetben Nagy László újabb méltatása után irodalmat, jegyzeteket, névmutatót és tartalomjegyzéket közöl.

A könyv minden során érzik, hogy szerzőjét Nagy Lászlóhoz erős érzelmi kapocs fűzi. Ez másokkal szemben elvitathatatlan előnyt ad neki a könyv megírásához, viszont éppen ezért az életmű ismertetése apoteózissá válik. Nagy László minden megnyilatkozását eredetinek véli, pedig a lélektan és nevelés új eszméi az ő idejében már külföldön is jelentős rétegekben éltek. A könyv olvasása így könnyen azt a látszatot keltheti, hogy nálunk minden modern neveléslélektani megmozdulás kizárólagosan Nagy Lászlótól ered. Pedig éppen felsorolt munkatársai legnagyobb része közvetlen külföldi kapcsolatokkal is bírt. Bár az is kétségtelen, hogy sokakat éppen ő ösztönzött a munkára, hiszen személyisége egyik legjellemzőbb vonása éppen az a páratlan lelkesedés volt, amivel munkaközösségbe tudta szervezni mindazokat, akik az új eszmék iránt fogékonyságot mutattak.

A meglehetősen terjedelmes munka különben igen sok szorgalommal összegyűjtött anyagot tartalmaz. Sajnálatos, hogy nem teljes mértékben sikerült a szerzőnek szerves egésszé olvasztani azt. Főként az összefüggő életrajz hiányzik. Ugyanis éppen az életkeret lenne hivatva arra, hogy az életművet összefüggésben, fejlődésében láttassa meg. A szerző hol időrendi, hol tárgyi csoportosításban adja Nagy László tevékenységét, a két szempont kereszteződése pedig elkerülhetetlenül zavarhoz, ismétléshez vezet. Az áttekintést az is nehezíti, hogy egyes részletkérdésekre a szükségesnél hosszabban kitér. Így pl. majdnem egy teljes fejezetben elmélkedik a kultúra általános válságáról.

A könyv végén külön alfejezetet találunk „Jegyzetek a Nagy László-kérdés irodalmához” címmel. A címnek ez a megfogalmazása nem látszik a legegyszerűsebbnek, hiszen nem ért rajta mást, mint a magyar gyermektanulmányozás történetének ismételt áttekintését. A „kérdés” kifejezést emberekkel kapcsolatban talán inkább csak akkor kívánatos használni, ha valamilyen vitás életrajzi, elvi kérdésről van szó. Kár, hogy a gondosan összeállított irodalomban több helyen elmaradt a megjelenési hely és év.

Reméljük, hogy ez a könyv is termékeny ösztönzést ad az annyira hiányzó, teljes Nagy László-életrajz megírásához.

Dr. Nagy Mária.

Dr. Takács Gyula (összeállította): *A népiskola igazgatása*. Gyakorlati kézikönyv a népiskolák vezetői, helyi hatóságai és a törzskönyvvezetők számára. Jogszabálygyűjteménnyel és határidőnaplóval. Ötödik, átdolgozott és bővített kiadás. Hindy András könyvkiadó és könyvterjesztő vállalata. Bpest, 1943. 344 l.

A könyv negyedik kiadását folyóiratunk előző évfolyamában (1943. 299. l.) ismertettük. Ez a negyedik kiadás 1942-ben jelent meg, rövid idő alatt elfogyott, így lett szükség az ötödik kiadásra. Az ilyen tartalmú

munkák kelendőségét a hivatalos apparátus is elősegíti. A kir. tanfelügyelőségek a vármegyei tanítóegyesületek tanügyi hivatalos lapjaiban szokták közzétenni ilyen irányú közléseiket. Még hagyján, ha az elősegítés csak ajánlással, s nem a megvétel kategorikus meghagyásával történik. A jelen esetben készséggel elismrjük, hogy Takács Gyula munkája ilyen támogatás nélkül is megtalálta volna vevőkörét.

Könyvének ötödik kiadása csak kevésbé különbözik a negyedik kiadástól. A szerző még beledolgozta a múlt év júliusáig megjelent jogszabályokat s „a helyettes tanítók véglegesítésére, valamint a tanítói állások betöltésére vonatkozó joganyagot”. Úgy véli, hogy ily módon ez a kiadás a nem-állami népiskolák vezetői és helyi hatóságai számára is feleslegessé tesz majd minden más kézikönyvet.

Egyébként ennek a kiadásnak beosztása teljesen egyezik az előző kiadás anyagbeosztásával. Két igen terjedelmes fejezetben szó van a *nép-oktatásügyi igazgatásról* és a *határidős ügyek* intézéséről. Harmadik fejezete a gyakorlatilag igen útbaigazító *Határidő napló*-t tartalmazza. Negyedik fejezete pedig rövid *Függelék*, amelynek az a rendeltetése, hogy a könyvben való könnyű eligazodást biztosítsa. A Függelék keretében közli a szerző a tanítók előléptetési kimutatását. Ajánlatos lett volna a legutolsó illetményrendezési rendelet mellé csatolt táblázatot is közölni, mert az az egyes fizetési osztályokban járó illetmények összegét tünteti fel. A két kimutatás tehát kiegészíti egymást.

A könyv tartalmi értékelésére ezúttal nem térünk ki. Megtettük azt a IV. kiadás ismertetésekor. Takács Béla könyve valóban nagy gonddal, hozzáértéssel összeállított és több év tapasztalata által tökéletesített kézikönyv, mely minden más hasonló könyv használatát feleslegessé teszi. Lapozgatása közben egy feltörő érzésünktől nem tudunk szabadulni. A könyvecske 317 nyomtatott oldalon tárgyalja a népiskola szervezetére és igazgatására tartozó tudnivalókat. „A népiskola igazgatása sokkal bonyolultabb, mint bármely más iskola igazgatása” — így hangzik a szerző Bevezetésének első mondata. Valóban, csak csodálkozni lehet a népiskola elbürokratizálásán. Nem csoda, hogy, kivált a kezdő tanító, aggodalommal tekint arra a töméntelen ügydarabra, melyet az oktatás amúgy is terhes munkája mellett, sokszor a legrövidebb időn belül, el lehet intéznie. Bizonyos, hogy ez népoktatásügyünknek határozott kárára vas, s ha valahol, úgy a népoktatás területén le kell fojtani a szörnyű méreteket öltő ügykezelést.

Molnár Oszkár.

Fekete József és Váradi József (összeállították): *Széchenyi vallomásai és tanításai*. Dr. Schandl Károly előszavával. Atnézte dr. Imre Sándor. II. kiadás. Budapest, 1943. Studium. 441 l. Ára 14 P.

E munka első kiadása 1926-ban jelent meg: „Széchenyi tanításai” címen, és az akkori ismertetések tanúsága szerint nagy elismerésben részesült. Ha az I. kiadás értékelését és az olvasóközönség háláját fokozni lehet, ezt a most útrabocsátott kiadást még nagyobb lelkesedéssel kell köszöntenünk. Tartalmilag, formailag egyaránt érettebb, kiforrottabb, gazdagabb, mert teljesebben adja Széchenyit, és ezért időszerűbb, mint valaha.

Öt fő egysége van: A) *Széchenyi és kora*. Időrendben tartalmazza a Széchenyi életének fontosabb állomásait; leírja utazásait, tanulmányait, feltárja terveit, barátait, alkotásait és komoly céllal ismerteti műveit. — II. *Vallomásaiban* „eszmélni kezd” (önismeret), gondolkodása elmélyül a magyarság fölemelésének és megújulásának legszentebb célkitűzésében. Itt sorakoznak fel súlyos önvádjai, önkínzásai („Én vagyok az egész természet legnagyobb förtelme.” „Nem tudok élni, de meghalni sem!”) —

III. *Imában* erényességért, munkás életért fohászkodik. — IV. *Magyarország állapota*: szomorúan állapítja meg, hogy „Hazánk rútul el van darabolva pártfelek, hitvallás, különféle nemzetek s municipális alkotmányunk által.” (V. 40—50.) „Mindig csak egy harangra ütök, de volna bár sok, kit mind arra, a mi hazánk dízére hasznos, sőt szükséges, csekély tehetségem mellett is egyesíthetnék!” (H. 283. l.)

B) Tanításai. Ebben a megelégedés, a bölcsesség és a nemzeti fölemelkedés és boldogulás alapjairól, az ember egyéni és társas világáról ír. „Jogom van Magyarország fölött tanárkodnom.” (P. P. T. 81.) *C) Gondolatait* is kibővíti ez a kiadás, de különösen az *Apró gyöngyök* fejezetét. *D) Széchenyi-adomák.* *E) Függelékben:* Széchenyi alkotásai és irodalmi művei részletesen, valamint a Széchenyi-irodalom fontosabb művei tárgykörök szerint pontosan feltüntetve.

Újonnan felvett szemelvények: A magyar nyelv és nemzetiség biztosítása; A magyar dac; A lovaság; A módor, tapintat és taktika; Utilisatio; A férfiúi bátorság; Széchenyi levele jobbágysai valódi hasznának előmozdításáról; A nemzeti génusz.

Az *Utilisatio* c. szemelvényben írja: „Az emberek szinte minden viszonya ezen alapon sarkallik. — Csak annyiban tudom becsülni az embereket s ők tulajdonképen csak annyit érdemelnek, mint amennyi haszonhajthatas van bennük és viszont — kivált *hazánk érdekében*.” (P. P. T. 114.)

Vázlatos ismertetésemből hiányzik a legszebb tartalom: Széchenyi gazdag magyarsága, lelke, önmaga. De ezt a tolmácsolást hű keretben kitűnő elrendezésben már elvégezték a szerzők. Külön érdeme a könyvnek, hogy mindenütt pontosan megjelöli és feltünteti a forrást, s ahol csak lehet, magát Széchenyit szólaltatja meg.

Fekete és Váradi anthológiájukat a magyar ifjúság nevelőinek és a magyar népművelőknek ajánlják azzal a kéréssel, hogy Széchenyi eszméi alapján új magyar jövődőt építsenek s büszke, lelkes „Széchenyi-ifjakat” neveljenek. Bár valóra válna és a tanítás útján minden magyar családban mélyen gyökerei verne a legnagyobb magyar célkitűzése, tiszta eszméi, és meg sokszorozódnék „a morális erő, amely által a nemzeti tárgyak végbevetnek!”

Szentirmayné Káry Erzsébet.

Mátrai László: *Jellemtan (Karakterológia).* Nemzetnevelők Könyvtára. IV. Gyerme- és ifjúságtanulmány 4. kötete. Az Orsz. Közoktatási Tanács kiadása. Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, Bpest, 1943. 152 l. Ára 3.20 P.

A lélektan az utolsó évtizedekben jelentős elkülönítő fejlődésen esett keresztül. Ennek eredményeképp több új iránya és ága keletkezett. Ilyen a karakterológia, vagyis a jellemről szóló elmélet is. A lélektannak erről az új hajtásáról ad áttekintést Mátrai kitűnő könyve. Mindenekelőtt elhatárolja tárgyát. A karakterológia elméleti vitakérdéseivel — úgymond — nem kíván foglalkozni. Célja a jellemtanból csak azt adni, ami már kiállt az elméleti tűzpróbát s ami a gyakorlatban felelősséggel alkalmazható.

Könyve a Bevezetésben kívül négy fejezet közt osztja el a tárgyalandó anyagot. A Bevezetésben tisztázza az alapfogalmakat (egyén, egyéniség, személyiség), és meghatározza a karakterológia fogalmát. Karakterológiának (jellemtannak, lelkiaklattannak) azt a lélektani tanulmányt nevezi, melynek feladata a személyiség állandó és jellemző adatait (jegyeit) kutatás tárgyává tenni. Ennek a feladatnak megfelelően a könyv első fejezetében a *személyiség szerkezetével* foglalkozik. E célból megvizsgálja a lelki életnek azokat a megnyilvánulásait, melyek a személyiség meghatározása szempontjából számba jöhetnek. Ezek a megnyilvánulások az ösztönös, a tudatos és a szellemi megnyilvánulások csoportjába tartoznak. Fejlődés-

tani szempontból a személyiség döntő fontosságú jegyeit az ösztönös megnyilvánulásokban kell keresnünk. Ösztöneink azonban soha sem válnak önmagunk előtt közvetlenül tudatossá, ezért olyan lelki jelenségeket kell vizsgálat alá vennünk, melyekben ösztöneink lelepleződnek. Ilyen jelenség a hangulat, ilyen a rokonszenv és az ellenszenv érzése. Utóbbiak ösztönvonatkozásait szinte naponta észlelhetjük. A baráti kör jellemteni fontossága kétségtelen. További ösztönmegismerési területek az indulat, a szenvedély, az érzelem és érzület. Minthogy álmaink ösztöneink tudattalan világának üzeneteit közvetítik, az álmjelenségeket sem szabad annak figyelmen kívül hagynia, aki a személyiség meghatározására törekszik. Fontos tudnunk, hogy valaki milyen gyakran és mit szokott álmodni. A visszatérő, megismétlődő álmok döntő, alkati ösztöntényezőket fedhetnek fel. Végül a személyiség-kutatónak az u. n. pótszelekvések megfigyeléséről sem szabad megfeledkeznie. A szórakozások és szenvedélyek túlnyomó része (bélyeggyűjtés, kártyajáték, sakkozás, alkoholizmus, művészi és tud. műkedvelés stb.) ilyen pótszelekvés.

A tudatjelenségek közül a jellemkutatónak főképp az egyén állandó alkati adottságait kell szemügyre vennie. Ilyen jelenségek a gondolkodás területén az értelmesség, az érzelmi életben a kedély, az akarat világában a jellem. Az értelmesség minősítésére jól bevált módszerekkel rendelkezünk. De az értelmesség minősítésével nem szabad beérnünk, hanem vizsgálódásunkat ki kell terjesztenünk az észrevevésre, képzetkapcsolásra, emlékezetre, képzeletre, vagyis az egyén egész gondolkodásmódjára. A kedély már sokkal nehezebben minősíthető tényező. A kedély tulajdonképen skála, egy emberre nézve azt a két szélső határt jelzi, melyen belül érzelmi élete lejár szódik. A jellemnek meg mint szándékos cselekvésekben megnyilatkozó akarati habitusnak van a személyiségkutatás szempontjából jelentősége. — Végül az u. n. szellemi jelenségek közül az egyén élményeinek, világnézetének és eszményeinek vizsgálata ad felvilágosítást személyiségéről.

Az elméleti alapvetés után a szerző könyvének 2. fejezetében az emberismeretnek gyakorlati eredményeit mutatja be. Először azokat a jellemteni eljárásokat ismerteti, melyek külső (testi v. tárgyi) adottságokból vonnak le következtetést az ember benső adottságaira. Ilyen külső adottságok a testalkat, a mozgás, a kézírás és az arckifejezés. A lélektan eddig legrészletesebben a testalkat és a kézírás személyiség-meghatározó szerepével foglalkozott. A 2. fejezetben ezért az alkattanról és a grafológiáról kapunk tud. értékű áttekintést. A sok ábrával kísért grafológiai rész nagy érdeklődésre számíthat azok részéről is, akik a kézírás jellemtanával már eddig is foglalkoztak, de azok részéről is, kik eddig reá csak felfigyeltek. A könyv 3. fejezete a személyiség fejlődéséről szól. A fejlődés tükrében mutatja be a személyiség lényeges testi és lelki vonásait. Jellemzi az életkorokat. Részletesen beszél a válságos korokról, a pubertásról és a klimaxról. Az oktatók részéről különösebb érdeklődésre számíthat az, amit a személyiségvizsgálati eljárások ped. alkalmazásáról mond. Ajánlja a tanulóknak a Burkensrode-Kurt-féle adottságok szerinti tipizálását, mert ez különösebb nehézség és hozzáértés nélkül végrehajtható. De ennél gyakorlatibb a „személyi lap”. Tulajdonképpen minden fokozatú és rendeltetésű iskolában vezetni kell személyiségdiagnózist biztosító „személyi lap”-ot. Ez a vezetés azonban diagnosztizálást csak akkor biztosít, ha végrehajtása nemcsak gondossággal, lelkiismeretességgel, hanem teljes tudatossággal és kellő szakértelemmel történik. Ezt kívánja biztosítani a

szerző könyvének 4. fejezetével, melyben a személyi lap rovatainak kitöltéséhez megadja a szükséges tudnivalókat és útbaigazításokat.

Befejezésül még egy rövid tájékoztatót kapunk a jellemtan történetéről és máris jelentős irodalmáról, nem felerkező meg annak magyar művelőiről sem.

Mátrai kis könyve elejétől végig érdekes, szerves kompozícióba foglalt, fordulatosan és szellemesen, teljes tájékozottsággal megírt, egyénien feldolgozott összefoglalása a jellemtan kérdéseinek. Dicséretet érdemel stílusának magyarossága. Tudatosan kerül az idegen kifejezéseket. Ebben a törekvésében egy jelentős lépéssel tovább is megy, t. i. nem egy nemzetközi tud. műszóra a fogalmat tökéletesen fedő magyar szakkifejezést talál. A magyarítást mindjárt az új tanulmányi ág elnevezésén kezdi, jobbnak tartva a jellemtan elnevezést a hívalkodó karakterológiánál. Aki majd valamikor egy magyar lélektudományi (filozófiai) műszótár összeállítására vállalkozik, ehhez Mátrai könyvében becses adalékokat fog találni. Említsük még, hogy a könyv szövegének megértését ábrák és táblázatok is elősegítik. (A 30. nem elég szemléletes.) Fogyathozásképp csak azt említhetjük, hogy a könyvnek nincs tárgymutatója. (Közös fogyathozása egyébként a sorozat eddig megjelent köteteinek.) Határozott érzésünk, hogy Mátrai könyvével a Nemzetnevelők Könyvtára olyan kötetekkel gazdagodott, melyet nemcsak a már pályán levő oktatók forgathatnak haszonnal, de a tanítóképzők felsőbb osztályainak növendékei is. Ára, a mai viszonyok közt, olyan csekély, hogy nemcsak iskolák, hanem személyszerint tanítók és tanárok is megvehetik.

Molnár Oszkár.

H I R E K.

Elöléptetés. — Magyarország Kormányzója a közokt. miniszter előterjesztésére Pfalz György jászberényi áll. tképző-int. tanárt 1943. évi július hó 1. napjától számított hatállyal a VI. fiz. osztály 3. fokozatába léptette elő.

Gyakorlóiskolai tanítói kinevezések. — A közokt. miniszter Bertalan Ferenc nagyvárad áll. népiskolai tanítót a nagyvárad áll. tanítónőképző-intézethez, Cseh József zagyvapálfalvai áll. népiskolai tanítót a kiskunfélegyházi, Fodor Istvánné Podhorszky Leona budapesti áll. tanítónőt a budapesti XII. ker., Halmai Olivér sárszentlőrinci evang. népiskolai tanítót a székelykeresztúri, Kristóf Kálmán csikvándi ev. népiskolai tanítót a kőszegi állami tanítóképző-intézethez és Salamon Vilma sátorhelypusztai uradalmi rk. népiskolai tanítónőt a zombori állami tanítónőképző-intézethez állami tanítóképzőintézeti gyakorlóiskolai rendes tanítóvá kinevezte.

Jogmegadás. — A közokt. miniszter a szatmárnémeti ref. leányliceum I–III. osztályai, a szatmárnémeti rk. liceum I. osztálya számára az államérvényes bizonyítvány kiállításának jogát az 1943–44. tanévre megadta; a zsámbéki rk. leányliceum és tanítónőképző-intézet liceumi és tanítónőképző-intézeti osztályai számára az államérvényes bizonyítvány kiállításának jogát és az intézet részére a tanítóképzés jogát véglegesen megadta.

Személyi hírek, előadások. — Dr. Bálint Sándor márc. 2-án A szegedi népnyelv szőlása címen adott elő a rádióban. — Dr. Mezősi Károly kiskunfélegyházi áll. tképző-int. igazgató Bihar vármegye a török uralom megszűnése idejében címen nemzetiségi összehasonlító tanulmányt írt, mely a Grófi Teleki Pál tudományos Intézet kiadásában jelent meg. — Dr. Szántó Károly

olyóiratunkban több részletben kiadott tanulmánya (Az ifjú tanító helyzeti és hivatáslélektani vizsgálata) különlenyomatban is megjelent. — A Nemzetnevelők Könyvtára legújabb kötetét *Szemléltető rajzok a népiskolában* címen két tképző-int. tanár írta: *Buday Lajos* és *Gergely Ferenc*. — Dr. *Gárdonyi József*, a bpesti áll. tképző-int. gazdasági szaktanára márc. 9-én *Az óltó vessző története* címen tartott rádióelőadást kassai hullámhosszon. — Dr. *Szólás Rezső* és *Tibor István* győri rk. tképző-int. tanárok a helybeli Munkásfőiskolán előadói minőségben közreműködtek. Előbbi a magyar nyelv-irodalom, utóbbi a lélektan köréből adott elő. Ugyanott szemináriumot is vezettek.

Irodalmi szemle. — Bálint Sándor: *Népünk februári védszentjei* (Élet, 35. évf. 9. sz.) — Váczy Ferenc: *Református iskoláink egyházi ének- és zenetankönyvei*. (Protestáns Tanügyi Szemle, 18. évf. 3. sz.) — Drozdy Gyula: *A fiú- és leánynevelés*. (Néptanítók Lapja, 77. évf. 5. sz.) — Dr. Padányi-Frank Antal: *Magyar öntudatra való nevelés*. II. (U. o.) — Gergely Ilona: *Néhány szó a helyesírás tanításáról*. (U. o.) — Vikár Sándor: *Az egyházi zene szolgálatában*. (Zeneközlöny, 18. évf. 3. sz.)

Katonai szolgálat. — Tibor István győri rk. tképző-int. tanár katonai szolgálatra vonult be.

Intézeti hírek. — Február 6-án nagy erkölcsi és anyagi sikert hozó hangverseny volt Kiskúnfélegyházán a Vöröskereszt javára a m. kir. 5. honvéd légvédelmi kerületi központ rendezésében. Az est sikeréhez az állami tanítóképző két tanára és énekkara szereplésével jelentékenyen hozzájárult. *Bánhidi* Ödön zenetanár saját szerzeményű dalai Soós Katalin operaénekesnő előadásában nagy tetszést arattak. Dr. *Padányi Viktor* tanár két szép verset szavalt el, mély hatást keltve a hallgatóságban. A tanítóképző énekkara *Bánhidi* Ödön vezényletével élvezetes énekszámokat nyújtott, *Pásztor* Antal V. é. növendék harmonikaszámai is a sikerek egyikét jelentette. — Március 17-én Bp. II. hullámhosszán *A tanítóképző és leányliceum munkájában* címen igen érdekes helyszíni közvetítés volt a kecskeméti Horthy Miklós ref. tanítónőképző-intézetből és nevelő intézetből. A közvetítést *Budinszky* Sándor vezette.

Testvéregyesületi hírek. — Az Orsz. Középisk. Tanáregyesület januári választmányi ülésén a tisztikar díjazott tagjai (főtitkár, pénztáros, szerkesztő és titkár) tiszteletdíjának 50%-os emelését határozták el. Ugyanakkor a főtitkár bejelentése szerint az egyesület tagjainak száma 207 rendes és 3 pártoló taggal emelkedett, amivel szemben mindössze 3 tag jelentette kilépését. Az egyesület Székesfehérvári Körének alakuló gyűlésén felvetődött a kérdés, hogy kik lehetnek a kör tagjai. Megállapítást nyert, hogy az alapszabályok értelmében a kör tagjai csak középiskolai tanárok lehetnek, de a helybeli középfokú iskolák tanárai mint vendégek megjelenhetnek az összejöveteleken.

Undi Mária Magyar Kincsesládájának új füzetei. — Undi Mária a népi kézimunka országosan ismert kutatója és didaktikai művelője. Kutatásai eredményének a különböző leányiskolákban való elterjesztését szolgálják Kincsesládájának időnként megjelenő füzetei. Ezekben a füzetekben kitűnő elrendezésben mindaz megvan, ami a tárgyalt anyagnak az iskolai rajz- és kézimunkaoktatásban, a díszítő műhelyekben és az otthonokban való meghonosítását megkönnyíti. A most kiadott 8. füzet címe *Dunántúli lyukacsos és telehímzés*, s a dunántúli fehérhímzések kevésbé méltányolt, naiv virágaiból ad egy csokorralalót. A 9. füzet *Rábaközi csipkés kendők. Pókos bekötés* címen csipkés fehér mennyasszonyi kendők, fodros vállkendők, női és férfi ingelőhímzések, ágytakarók, oltárterítőszeleek újszerű formáit

tartalmazza. Az előbbi füzet 38 lapon 60 magyarázórajzzal 38 mintát, az utóbbi füzet pedig 32 lapon 75 magyarázórajzzal 41 mintát foglal magában. A Tankönyvügyi Bizottság ezeket a füzeteket is segédkönyvül engedélyezte a polg. iskolák, gimnáziumok, liceumok, tanítóképzők és a népis-kolák mindkét nembeli ifjúsága számára. A füzetek ára egyenként 14 P. Megrendelhetők a szerzőnél: XI., Horthy Miklós-út 126.

Betöltendő tanári állás. — A gyergyószentmiklósi rk. tanítónőképző-intézetnél megüresedett magyar-német tanszékre pályázni óhajtók szükség-szerű okmányokkal felszerelt kérésüket mielőbb adják be „Rk. Püspöki Hely-tartóság, Kolozsvár, Majális-utca 99.” címre. Illetmény állami.

Márciusi tagértekezlet. — Egyesületünk negyedik tagértekezletét márc. 20-ra a VII. ker. áll. tanítónőképző-intézetben hirdette. Előadó L'Auné Emma kartársunk lett volna az osztályszellemről tartott előadásával. A tag-értekezletet a közbejött tiltó rendelkezés miatt nem lehetett megtartani.

Az Országos Magyar Alkoholelles Egyesület irodalmi pályázata. — Az Országos Magyar Alkoholelles Egyesület az 1943—44. tanévre a tanuló-ifjúság számára irodalmi pályázatot hirdet. A dolgozat tétele: *Az alkoholi-zmus okai.* A pályaműveket 1944. április 15-ig Klotildligetre, Fodor Árpád elnök címére kell elküldeni. Az első díjat, a 20 pengős „Dr. Szöcs Elek em-lékdíjat” csak budai, lehetőleg I. kerületi közép- vagy középfokú iskolai (tehát gimnáziumi, tanítóképző-int., polgári és kereskedelmi iskolai) tanuló nyerheti el. A második 10 pengős és a harmadik 5 pengős díjat, valamint a jutalmakat más tanulók is megkaphatják. A pályázó írja alá nevét és jelezze lakását, iskoláját és osztályát.

Neveléstudományi és rokontárgyú előadások egyetemeinken az 1943—44. iskolai év második felében (zárójelben a heti órák száma). — 1. A bu-da-pesti egyetem rk. hittudományi karán *Marczell Mihály*: Pedagógia (2), Katechetika (2); a bölcsészeti karon *Kornis Gyula*: A kultúrfilozófia alap-kérdései (2), Kultúrfilozófiai kérdések, szeminárium (1); *Brandenstein Béla* br.: Lélektani olvasmányok, prosezeminárium (1); *Prohászka Lajos*: Eszté-tikai nevelés, II. r. (2), A római nevelés története (2), Pedagógiai szeminá-rium: Herbart (2); *Dékány István*: A társadalom tagozódása (4), Társa-dalomismereti enciklopédia (2), Társadalomtani szeminárium (2); *Freyer János*: A német szociológia rendszerei (1), Német szociológiai gyakorlatok (1); *Somogyi József*: Etikai problémák (1); *Noszlopi László*: Ösztönlé-lektani szeminárium (1), A szeretet lélektana és etikája (1); *Loczka Ala-jos*: A közoktatás szervezete (2); *H. Schiller Pál*: Lélektan: törekvés (2), Lélektani statisztika (1), Lélektani kutatások (1); *Révay József gr.*: Beve-zető áttekintés a karakterológián (1); *Mády Zoltán*: Bevezetés a társada-lomrajz gyakorlatába (1), A falusi társadalom tagozódása (1), Társadalom-rajzi gyakorlatok (1); a tanárképzőben *Kempelen Attila*: Bevezetés az ifjú-ságtanulmányba, II. r.: A serdülő és felerdült kor gyakorlati lélek-tana (2); *Temesy Győző*: A cserkészlet ismertetése (1); *Staud János*: Gya-korlati pedagógiai kérdések (2). — 2. A m ű e g y e t e m e n *Imre Sándor*: Neveléstan. II. r.: Oktatástan (2), A nevelés történetisége és korszerű-sége (1), Nevelésügyi megbeszélések, gyakorlati szeminárium (2), Nevelés-ügyi szeminárium: a magyar szakirodalom tanulmányozása, Tettamanti Bélával együtt (2); *Tettamanti Béla*: A magyar neveléstudomány a XIX. és XX. században (2); *Szerbák Elek*: A testnevelés társadalmi kérdései és igazgatása (1); *Szaháll Zsigmond*: Kirándulások a gazdasági földrajz taní-tásának szolgálatában (1); *Csiki László*: Mezőgazdasági szakoktatásunk ki-alakulása, szervezete és módszerei (2); *Horn József*: A közgazdaságtan tanítása (1); *K. Vargha Sándor*: Etika (2); *Nagy Sándor*: Gazdasági szak-

oktatásunk szervezete (2); *Takaróné Gáll Beatrix*: Gazdasági etika (2); *Éosa Kálmán*: Vallás- és közoktatási igazgatási jog (2). — 3. A debreceni egyetem ref. hittudományi karán *Makkai Sándor*: Neveléstan (2); a bölcsészeti karon *Kardácsy Sándor*: Szervezettan (3), Magyar iskolatörténet (2), Pedagógiai enciklopédia (1), külön a ruszin hallgatóknak (1). — 4. A kolozsvári egyetemen *Várkonyi Hildebrand*: Neveléslélektan (3). Az ifjúkor lélektana (2), Neveléslélektani gyakorlatok (2), Az oktatás lélektani kérdései (2), Bevezetés a neveléstudományba (3), Neveléstörténet: a pedagógia újkora (2), Neveléstudományi gyakorlatok (2); *Biró Vencel*: Erdély közoktatásügyének története (3); *Prinz Gyula*: A földrajztanítás módszere (2); *Gyulai Zoltán*: A kísérleti fizikatanítás középiskolai módszere (2); *Csekey István*: Nép, nemzet, nemzetiség (1). — 5. A pécsi egyetem ev. hittudományi karán (Sopronban) *Pröhle Károly*: Szociáletikai kérdések (szeminárium, 1); *Jánossy Lajos*: Katechetikai gyakorlatok (1); *Budaker Oszkár*: Katechetikai szeminárium (1); a jogi karon *Barankay Lajos*: A magyar tanügyi közigazgatás története (2); a szociális tanfolyamon *Griás Nándor*: Nevelés, nevelésügy, népművelés (2), Nevelésügyi és népművelésügyi szeminárium és gyakorlatok (1). — 6. A szegedi egyetemen *Mester János*: Renaissancekori nevelés (2), Önállóságra nevelés (2), Megelőző módszer (1), Szemináriumi gyakorlatok (1); *Vísy József*: A görög nevelés története (2); *Bognár Cecil*: Lélektan: ösztön és akarat (2), Erzelem és törekvés (2), Lélektani kutatások: karakterológia (2), Lélektani szemináriumi gyakorlatok (2).

Halálozás. — *Barcsai Károly* áll. tanítóképző-int. c. igazgató rövid szenvedés után élete 67. évében márc. 4-én Győrött elhunyt. Nagy részvét mellett temették el márc. 7-én a győri újtemetőben. Az elhunytban dr. Barcsai Tibor áll. tképző-int. tanár édesatyját gyászolja. A világháború utáni szomorú idők Barcsai Károlyt a máramarosszigeti áll. tanítóképző-intézetben találták. Az idegen megszállók kiutasították, 1919-ben távoznia kellett, így került kínos vagonutazás után Győrbe, az ottani áll. tanítónőképző-intézetbe. Habár más volt a szakmája, lelkesedéssel és hozzáértéssel töltötte ott be a pedagógiai tanszéket egészen nyugalmabavonulásáig. Irodalmi téren is tevékenykedett. Egy közgyűlési előadása és a tanítóképzői reformmozgalom idején kiadott értékes kerettervezete bizonyára sokunknak ma is élénk emlékezetében él. A példás szorgalmú, atyai jóindulatú, kiváló tanár emlékét sokszáz tanítvány, a szívélyes kartárs, jó és eszményekért küzdő ember emlékét pedig a vele szolgáló kartársak és a barátok fogják szívükbe zárva hűségesen őrizni! — *Matheidesz István*, a soproni evang. tanítóképző-intézet ny. gyakorlóisk. tanítója életének 68. évében márc. 11-én Sopronban elhunyt. Márc. 14-én temették el az ottani ev. temetőben. A megboldogult az első világháború végéig áll. népisk. igazgatótanító volt Sajóréden (Gömör vm.). A magyar állameszme többször kitüntetett lelkes építője volt a nemzetiségi vidéken. A megszállt területről történt kiutasítása után került a soproni ev. tképzőhöz. Több mint egy évtizeden keresztül lelkes munkát fejtett ki; szerette a kisgyermeket és az ifjúságot. Jó szíve és közvetlensége mellett szigorú és következetes volt a kötelességteljesítésben. Emberi és oktatói erényeit tanítványai hálás szeretettel, kartársai nagyrabecsüléssel és igaz barátsággal jutalmazták. Emlékét hálás kegyelettel fogják őrizni!

Felelős szerkesztő és kiadó: Molnár Oszkár.